

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Кафедра загальної та клінічної психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: «Особливості психологічної готовності до материнства»

Студентки IV курсу, групи ПСр(з)-41

Спеціальності: 053 Психологія

ОП Реабілітаційна психологія

Віцько В. М.

Науковий керівник: Москалець В. П.

Національна шкала: _____

Кількість балів: _____

Оцінка ECTS: _____

Члени комісії:

м. Івано-Франківськ 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО МАТЕРИНСТВА.....	6
1.1 Поняття материнства та його функції.....	6
1.2 Психофізіологічні аспекти готовності до материнства.....	14
1.3 Етапи формування готовності до материнства	23
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ МОЛОДОЇ ЖІНКИ ДО РОЛІ МАТЕРІ.....	33
2.1 Зміст та форми роботи психолога по підготовці жінки до материнства...	33
2.2 Аналіз психологічної готовності до ролі матері.....	45
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53

ВСТУП

Материнство – один з недостатньо розроблених напрямів психологічної науки. Вивчення готовності до материнства в останні роки проводилося в різних аспектах: в аспекті соціологічних досліджень пізнього материнства та материнства неповнолітніх; у вивченні факторів ризику психічної патології дитини у зв'язку з соціально-психічними аномаліями матерів; у філогенетичному аспекті. Вивчаються значущі особистісні якості майбутньої матері та фактори, що впливають на поведінку матері.

Як зазначає С. Ю. Мещерякова, незважаючи на всю різноманітність підходів до вивчення материнства, системного дослідження взаємозв'язку між готовністю до материнства, реальною поведінкою матері та розвитком дитини не проводилося. Г. Г. Філіппова, автор книги «Психологія материнства», зазначає: «досить проблемною залишається проблема готовності жінки до материнства». «Є ще багато жінок, які народжують дітей не тому, що вони щасливі в житті, сповнені любові і хочуть передати це щастя і любов своїм дітям, а просто тому, що вони вийшли заміж і повинні мати дітей».

Точність дослідження психологічної готовності до материнства продиктована суперечністю між загостренням демографічних проблем, пов'язаних зі зниженням народжуваності, величезною кількістю сімей, що розпадаються, і лавиноподібним зростанням числа дітей-сиріт при живих батьках, збільшення кількості випадків жорстокого поводження з дітьми та недостатній розвиток соціально-психологічної допомоги сім'ї, і перш за все жінці.

Наявні в науковій та публіцистичній літературі факти свідчать про те, що сучасна молодь дуже слабо орієнтована на виконання материнської та батьківської ролі. Функції матері не займають центрального місця в самосвідомості сучасної жінки – цей тривожний факт відзначають багато вітчизняних і зарубіжних вчених. Жінка народжує дитину, але вважає це тягарем. У сучасних умовах, коли соціальний тягар жінки зріс, поєднувати

роботу, суспільно корисну діяльність і материнство їй стало набагато складніше, ніж раніше, це поєднання все більше набуває соціального характеру. На думку Є. В. Матвєєвої, здатність жінки гармонійно поєднувати професійні та сімейні ролі багато в чому визначається її практичною готовністю до сімейного життя та материнства.

Водночас Г. Г. Філіппова зазначає, що все частіше батьки напередодні народження дитини не знають елементарних особливостей розвитку дитини та своїх функцій у догляді за нею. Крім того, зменшення кількості дітей означає, що часто першою дитиною, яку жінка зустрічає після того, як стала матір'ю, є її власна дитина. У цих умовах, окрім потреби підвищення батьківської компетентності, виникає усвідомлення неадекватності емоційних переживань, неготовності до виникнення материнських почуттів. В результаті відповідних репрезентативних валідних досліджень вона дійшла висновку, що небажання взяти на себе материнську роль призводить до формування внутрішнього конфлікту, що базується на побоюваннях майбутньої дитини, об'єктивним (відчуженим) ставленням до неї, відсутністю позитивно заарвеної емоційної самоідентифікації з роллю турботливої, люблячої матері, що породжує тривожні експектації щодо своєї материнської позиції тощо.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники вважають, що відсутність психологічної готовності до виконання материнських функцій призводить до спотворення моральних цінностей особистості жінки, до формування антиматеринської ідеології та дітофобії, що спричиняє серйозні деструктивні явища в психології та життєдіяльності особистості і суспільства.

Окреслені проблеми зумовлюють актуальність нашої дипломної роботи.

Об'єкт дослідження: психологія готовності до материнства жінок репродуктивного віку.

Предметом дослідження є особистісно-психологічні, соціально-психологічні та когнітивно-операційні готовності складові психологічної готовності до материнства жінок репродуктивного віку.

Мета: Системно дослідити особливості психологічної готовності до материнства.

Для досягнення поставленої мети вирішувались такі **завдання:**

- 1) Розкрити поняття «психологічна готовність до материнства» та його основних складових;
- 2) Аналітично обґрунтувати завдання роботи психолога щодо підготовки жінки до материнства;
- 3) Підібрати валідний та надійний методичний інструментарій для емпіричного вивчення психологічної готовності до материнства;
- 4) Дослідити психологічну готовності студенток до ролі матері.

Теоретична значимість: Незважаючи на наявність великої кількості літератури, що стосується материнства взагалі і психологічної готовності до материнства зокрема, дуже небагато досліджень присвячено вивченню психологічної готовності до материнства дівчат, які мають статус незаміжніх, але при цьому фізично до материнства вже уповні готових.

Практична значимість: Надалі можливе планування створення корекційно-діагностичних програм для жінок, які хочуть планувати свою вагітність.

Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО МАТЕРИНСТВА

1.1 Поняття материнства та його функції

Материнство вивчають у різноманітних наукових галузях: історії, культурології, медицині, фізіології, біології поведінки, соціології, психології. Порівняно з вітчизняними дослідженнями, зарубіжні дослідження в галузі материнської психології та суміжної проблематики мають ознаки надзвичайно обширних, різноманітних концепцій і методів.

Основними висновками авторів цих та інших досліджень є, по-перше, констатована необхідність продовження психологічних досліджень материнства як цілісного явища, по-друге, відсутність відповідних методологічних і теоретичних концепцій для проведення таких досліджень. Той факт, що незважаючи на сучасні досягнення в галузі медицини, фізіології, гінекології та акушерства, рівень науки і техніки в пологах і неонатальній практиці підвищився, посилює актуальність цілісного психологічного підходу до вивчення материнства, материнства і раннє дитинство. Психологічні проблеми не зменшилися.

Необхідність вивчення материнської психології та підготовки фахівців у цій галузі зумовлена також стрімким розвитком таких напрямів психологічної практики, як психологічна допомога матері та дитині (корекція розвитку дитини та взаємодії матері та дитини), у тому числі в дитячому та внутрішньоутробному періодах. Втручання свідомих процесів у сферу інтимних стосунків між матір'ю та дитиною, спочатку філогенетично регульованих ранніми несвідомими механізмами, вимагає ретельного наукового осмислення самих цих стосунків і модальностей втручання з діагностичною, психологічною корекцією та терапевтичними цілями. профілактика. Особливо в нашій країні суспільний запит на активний розвиток

психологічної служби повністю позбавлений теоретичного, методичного та організаційного забезпечення.

У сучасних дослідженнях інститут материнства вважається історично зумовленим, значення якого різняться в різні епохи [59, 71, 106 та ін.]. Проте існують значні розбіжності щодо ключових аспектів цього питання. У дисертаційному дослідженні М.С. аналізуються культурно-історичні аспекти материнства. Радіонова [94].

Становлення та розвиток системи взаємодії мати-дитина є актуальним для аналізу особливостей цієї взаємодії, яка є типовим видоспецифічним феноменом людини, що досягається у відкритих умовах, а не на генно-заданому рівні змісту. передбачено програмування через специфічні культурні моделі. Зі свого дослідження матерів і дитинства в різних культурах Маргарет Мід дійшла висновку, що кожна конкретна культура вибирає для дорослих певні риси характеру й темпераменту, які є найбільш сприятливими в цій культурі. Можна прийняти й виходячи з цього культурну модель дорослого жінок утверджується і створюється система виховання дітей. Зосередьтеся на цій моделі. Кожна культура має відповідний спосіб виховання батьків (головним чином матерів), які є основними «виробниками» особистості дитини, членами власного конкретного суспільства. Це соціокультурний, в якому вивчаються культурно-історичні механізми материнської поведінки, а переживання матерів визначаються соціальними нормами материнства.

Маргарет Мід стверджує, що турбота і прихильність матері до дитини настільки глибоко вкорінені в реальних біологічних умовах зачаття, пологів, пологів і грудного вигодовування, що тільки складні соціальні установки можуть повністю придушити їх. Жінки народжуються матерями, тому якщо їх спеціально не вчать заперечувати свою власну фертильність: «Суспільство має спотворити їх самосвідомість, спотворити їхні природні закономірності розвитку та зловживати ними, коли вони виростуть, щоб вони перестали хотіти брати дбати про свою дитину, принаймні протягом кількох років, оскільки вони годували її дев'ять місяців у безпечному притулку своїх тіл»[1].

Там, де вагітність не схвалюється суспільством і ображає шлюбні узи, жінки можуть піти на багато чого, щоб не мати дітей. Якщо у жінки сильно спотворене відчуття повноцінності своєї статевої ролі, якщо пологи маскуються анестезією, що не дозволяє жінці усвідомити, що вона народила, а грудне вигодовування замінюється штучним вигодовуванням на дитячій дієті, то в цих випадках материнські почуття серйозно ущемлені. Міжкультурні дослідження [59, 71] показують, що жінки можуть душити власних дітей у місцях, де соціальний статус цінується понад усе. Деякі таїтянки та деякі індіанці племені Натчез зробили це, коли це покращило їхній соціальний статус. Маргарет Мід порівнювала «примітивні» цивілізації з «розвиненими» цивілізаціями в придушенні природних материнських емоцій. Її спостереження свідчать про те, що там, де суспільства високо цінують принцип законного продовження роду, матері позашлюбних дітей можуть покинути або вбити своїх дітей.

Іншу крайню соціоцентричну позицію займає Елізабет Бадінтер [4]. Прослідкувавши історію материнського ставлення за чотири століття (з 17 по 20 століття), вона дійшла висновку, що «материнський інстинкт — це міф». Замість того, щоб демонструвати звичайну та необхідну поведінку матері, вона відчуває себе надзвичайно мінливою залежно від своєї культури, прагнень чи розчарувань. Поняття материнської любові не тільки розвивається, але й наділяється різними значеннями в різні історичні періоди. Дослідники досліджують співвідношення трьох основних соціальних жіночих ролей: матері, дружини та жінки, які вільно виконуються. У різний час, стверджує вона, той чи інший із цих персонажів ставав лідером. Е. Бадінтер відзначав зв'язок між соціальними потребами та ступенем відповідальності матері за народження дитини: «Жінка стає кращою чи гіршою матір'ю в залежності від того, цінується чи знецінюється материнство в суспільстві» [4]. Аналізуючи динаміку материнського ставлення у Франції протягом століть, вона робить висновок, що до кінця XVIII століття материнська любов була предметом особистого судження, випадковим явищем. У ті часи

репродуктивна функція жінки вважалася звичайною, без будь-яких відмінностей, частиною її обов'язків у сім'ї і не менш важливою, ніж участь жінки в сімейному виробництві. З іншого боку, за відсутності або неефективності контролю за народжуваністю дітонародження залишається невід'ємною частиною життя майже кожної жінки. Цінність дитини визначається її статусом, порядком народження та статтю (законнонароджені хлопчики та первістки цінуються понад усе), а не особистими якостями.

Перед лицем смерті дитини щодня спокійне ставлення: «Бог дає, Бог бере», «На тому світі йому буде краще». З появою небажаних і позашлюбних дітей поширеним стало так зване «фальшиве дітовбивство» — практика випадкового або підкидання новонароджених до чужих домівок.

Через високу токсичність абортивного засобу перевагу надали дітовбивству перед штучним народженням. Загалом суспільство байдуже до того, що діти зникають, раптово хворіють і помирають.

У суспільній свідомості трансформувалося не лише ставлення до матері, а й образ дитини. Л. Стоун виділив чотири різні образи новонародженого в європейських культурах:

1) Традиційне християнство передбачає, що новонароджені будуть нести клеймо первородного гріха, і врятуватися вони можуть лише нещадно придушуючи їхню волю, слухаючись батьків і духовних пастирів;

2) Соціально-педагогічний детермінізм, згідно з яким діти народжуються не з добрими і злими нахилами, а з чистою дошкою, на якій суспільство і вихователі можуть написати що завгодно;

3) Природний детермінізм, згідно з яким характер і здібності дитини закріплюються ще до її народження;

4) Утопічний гуманістичний погляд на те, що діти за своєю природою хороші і вироджуються лише під впливом суспільства.

Приблизно в другій половині 20 століття ворожість до «дитиноцентризму» знову виразно проявилася. Соціально-політична емансипація жінок та їхня ширша участь у суспільному виробництві зробили

їхні сімейні ролі, включаючи материнство, менш всеосяжними і, можливо, менш важливими для них. Жіноча самооцінка має багато інших причин, крім материнства - професійні досягнення, соціальна незалежність, самостійна реалізація, а не соціальний статус, набутий через шлюб. Деякі традиційні материнські функції в сімейних установах беруть на себе державні установи та професіонали (лікарі, вихователі, спеціалізовані державні установи тощо). Це не заперечує цінність і потребу материнської любові, але суттєво змінює природу акту материнства. Як пише історик Ф. Арієс, за останні десятиліття образ дітей у європейській суспільній свідомості змінився: Його починають сприймати як настільки надокучливу, непотрібну істоту, що її навіть намагаються «прибрати» чисто фізично, зменшуючи кількість і якість фізичного контакту і роблячи виховання схожим на технологічний процес. Зменшення народжуваності пов'язане зі страхом перед майбутнім, посиленням потягу до особистісного розвитку, бажанням створити власне місце в житті, індивідуальність і стабільний соціальний статус перед тим, як взяти на себе зобов'язання піклуватися про дітей [11].

Дослідження різних культурних варіантів материнства в сучасних суспільствах також продемонстрували вплив існуючої сім'ї, дитинства та моделей цінностей, прийнятих у цій культурі, на материнську поведінку та досвід жінок [4]. Дуже цікаво порівняти розподіл материнських функцій, материнської поведінки та стосунків з дітьми в різних культурах, які забезпечують формування необхідних особистісних якостей у цій культурі (наприклад, характеристики в когнітивній та афективній сферах, якість прихильності, у цих культурах). у роботах подано характеристики переживання успіху та невдачі в досягненні Цілі).

Можна помітити, що материнство є однією із соціальних ролей жінки, тому навіть якщо потреби материнства вкорінені в природі жінки, соціальні норми та цінності також мають певний вплив на прояв материнських стосунків. Поняття «норми материнського ставлення» не є статичним, а зміст материнського ставлення змінюється з часом. Тій чи іншій соціальній

установці відповідає конкретний образ дитини. Прояви ненормальних материнських стосунків існували завжди, але вони можуть набувати більш прихованих або більш відкритих форм і супроводжуватися більшою чи меншою мірою провини, залежно від ставлення суспільства до такої поведінки.

Материнство є предметом різних наук: історії, культурології, медицини, фізіології, біології поведінки, соціології, психології. Кожна наука вивчає і визначає материнство, виходячи зі своїх цілей і завдань. Інтерес до комплексних досліджень материнства виник порівняно недавно. Але поки що немає єдиного визначення поняття «материнство».

У словнику української мови «материнство» тлумачиться як «стан жінки під час вагітності, пологів, годування дитини; свідомість матері пов'язана з її зв'язками з дітьми».

У сексологічному словнику материнство визначається як функція жіночого організму, спрямована на продовження людського роду і включає біологічні аспекти (вагітність, пологи та вигодовування дитини) і соціальні аспекти (виховання дитини) [15].

Філіппова Г.Г. розглядає материнство як психосоціальний феномен: як забезпечення умов для розвитку дитини, як частину особистісної сфери жінки [31].

Представниці феміністичного напрямку заявляють, що материнство є важливою, хоча і необов'язковою частиною життя жінки.

Більшість теорій материнства (психоаналіз, біосоціологія, теорії, засновані на ідеях Руссо) розглядають материнство насамперед як роботу.

Брутман В. І. визначає материнство як одну із соціальних ролей жінки, утримання якої обумовлюється та забезпечується соціальними нормами та цінностями [9]. «Материнство, — стверджує італійський психолог А. Менегетті, — це насправді лише виконання тієї ролі, яку жінка засвоїла з дитинства».

Горват Ф. визначає материнство як особистісні властивості жінки, її біологічні та психічні особливості, якими володіє жінка як би своєрідною художньою здатністю, ніби вродженим талантом [33].

Матвеева О. В. визначає її як особливий вид жіночої діяльності, спираючись на положення Давидова В. В. про типологію діяльності. В. В. Давидов виділив види діяльності, що склалися і виникли в процесі онтогенезу. Останні позначені як розмножувальні. Матвеева О. В. вважає, що до цього виду діяльності належить материнство [17,33].

Мінюрова С.А., Тетерлева Є.О., зазначимо, що всі психологічні праці в галузі материнства дозволяють виділити два основних напрямки сучасних досліджень. Перший присвячений обговоренню характеристик і поведінки матері та дослідженню їхнього впливу на розвиток дитини. Мати трактується в плані обов'язку як показник розвитку особистості дитини, як об'єкт - носій батьківських функцій, позбавлений суб'єктивної психологічної реальності. Другий напрям аналізу материнства акцентує увагу на ідеї суб'єктивності жінки-матері. Тому, аналізуючи материнство, автори визначають його як унікальну ситуацію розвитку самосвідомості жінки, яка стає етапом переосмислення власного дитячого досвіду з позиції батьків, періодом інтеграції образу батька та дитина [22].

Тому єдиного, однозначного поняття «материнство» не існує. Для цілісного бачення материнства необхідно вказати функції, властиві матері.

Функції матері досить складні і різноманітні. Вони полягають у задоволенні всіх фізіологічних потреб дитини, забезпеченні її емоційного благополуччя, розвитку прихильності, основних структур ставлення до світу, спілкування, основних особистісних характеристик дитини та її діяльності.

Філіппова Г. Г. виділяє дві взаємопов'язані групи материнських функцій: видоспецифічні та культуроспецифічні.

Це типові материнські функції.

1. Створення стимулюючого середовища для пре- та постнатального розвитку когнітивних та емоційних процесів.

2. Створення умов (у формі спільної з дитиною діяльності) для розвитку видової структури діяльності.

3. Забезпечення умов для формування типових потреб: потреби в емоційній взаємодії з дорослим, отримання позитивних емоцій від дорослого, включення дорослого в чуттєву та практичну діяльність, потреби дорослого в оцінці своєї діяльності та її результатів, пізнавальної діяльності. потреби тощо, а також формуючу симпатію

4. Створення умов для оволодіння типовими засобами рефлексії у формі формування потреби в спілкуванні, як системоутворюючому для сфери спілкування.

5. Створення умов для розвитку мотиваційних механізмів.

Специфічні культурні функції охарактеризувати важче. Всі ці типові функції мати виконує відповідно до наявної в її культурі моделі материнства, яка включає не тільки операційну структуру і технологію догляду та виховання, а й модель досвіду матері, її ставлення до дитини та її функцій, а також способи емоційної взаємодії з дитиною. До цієї групи материнських функцій Філіппова відносить такі характеристики.

1. Забезпечення матері предметним середовищем і умовами для сенсорно-практичної, ігрової діяльності та спілкування, що сприяють формуванню культурних особливостей пізнавальної сфери та моторики.

2. Створення умов для формування культурної моделі прихильності.

3. Забезпечення умов для формування культурних особливостей соціально комфортного середовища.

4. Організація умов (предмет, ігрове середовище, спілкування) для формування культурних особливостей стилю мотивації досягнення.

5. Створення умов для формування базових культурних зразків дитини: ціннісно-сміслових орієнтацій, сім'ї, материнства і дитинства тощо.

Філіппова Г. Г. зазначає, що не всі ці функції виконує мати. Навіть науці багато з них стали відомі лише в останні десятиліття, і немає підстав вважати, що їх пізнання закінчилося. Однак мати успішно виконувала ці

функції протягом багатьох тисячоліть. Вони також добре засвоєні культурою і представлені в переліку правил, норм, обрядів, вірувань і звичаїв. Деякі функції матері, наприклад задоволення органічних потреб дитини, формування в неї певних особистісних якостей, достатньо усвідомлені матір'ю і суспільством. Інші існують в суспільній і материнській свідомості в перетвореному вигляді, уявлення про їх важливість для дитини різною мірою. підходи до біологічних і соціокультурних завдань її розвитку [26,28,31].

Різні напрями в психології мають свій предмет дослідження і в залежності від цього оцінюють і інтерпретують функції матері.

1.2 Психофізіологічні аспекти готовності до материнства

Проблема материнства давно привертає увагу психологів. Кожна людина у своєму житті виконує багато соціальних ролей. Роль матері вважається однією з найважливіших і відповідальних. Жінка-мати веде свою дитину по життю, вона є джерелом життєвого досвіду, що передається з покоління в покоління. Від того, наскільки ефективно жінка справляється з роллю матері, залежить розвиток окремої дитини, а потім і всього суспільства. Психологія материнства є однією з найскладніших і найменш розроблених галузей сучасної науки. Проблемною залишається тема готовності жінки до материнства, пише Г. Г. Філіппова.

Протягом століть у різних культурах вироблялося особливе ставлення до материнства як найважливішої духовної та моральної цінності. В даний час соціальне навантаження на жінок значно зросло. Їй стало набагато складніше, ніж раніше, одночасно займатися професійною діяльністю і громадською діяльністю і при цьому бути матір'ю. З цього приводу О. В. Матвеева говорить, що практична готовність до життя в сім'ї багато в чому визначає здатність жінки гармонійно поєднувати професійну і сімейну ролі [11].

Актуальність розгляду цієї проблеми продиктована складною демографічною ситуацією в країні. Раннє дитинство стає нормою життя.

Також зростає кількість розлучень, дітей-сиріт, вихованням яких живі батьки не займаються, зростає кількість випадків жорстокого поводження з дітьми, недостатньо розроблені програми соціальної та психологічної допомоги сім'ї, перш за все, жінки в самосвідомості сучасних жінок не функціонують як матері. Такий висновок можна зробити на основі офіційних даних. Щорічно близько 200-250 тисяч українок, за даними МОЗ, вирішуються на штучне переривання вагітності. Частка жінок, вагітність яких завершилася абортom, становить щонайменше 20% у Польщі, 14% у Східній Європі та 3% у Західній Європі. «Майже половина українських жінок репродуктивного віку хоча б раз у житті робили аборт» [12].

Наукова та публіцистична література свідчить про те, що сучасне покоління молоді вкрай слабо орієнтується на виконання материнської та батьківської ролі (В. Я. Титаренко, А. Митіль та ін.) [16]. Г. Г. Філіппова зазначає, що все частіше майбутні батьки нічого не знають про найелементарніші особливості розвитку дитини, про свої обов'язки та функції по догляду за нею [16].

Психолого-педагогічний підхід до вивчення феномену психічної готовності до материнства ґрунтується на припущенні, що готовність до материнства є результатом тривалого процесу прийняття ролі матері, який має реалізовуватися з дитинства, виходячи з віку дитини. . та особистісні особливості дівчат і жінок з урахуванням існуючих соціальних факторів. М. І. Лісіна вважає, що основи особистості, ставлення людини до світу і себе закладаються з перших днів життя в контактах з близькими дорослими [14].

С.Ю. Мещерякова розглядає психологічну готовність до материнства як специфічне особистісне утворення на основі суб'єкта – спрямованість суб'єкта на ненароджену дитину, яка після народження дитини проектується на реальну материнську поведінку і визначає її ефективність [123]. Отже, під психологічною готовністю до материнства розуміють здатність матері забезпечити дитині належні умови для розвитку, що виявляється у специфічному типі стосунків матері та дитини, який пов'язаний із цінністю

дитини для матері. Тому проблема психологічної готовності до материнства та факторів, що на неї впливають, займає важливе місце в психологічних науках.

Основними підходами до його досліджень є медико-психологічний, психоаналітичний, психотерапевтичний, соціокультурний (культурно-історичний), онтогенетичний, особистісний, психолого-педагогічний тощо. На нашу думку, психологічна готовність до материнства, з одного боку, є вроджена, інстинктивна властивість, навпаки, формує Вона розвивається протягом життя людини під впливом ряду зовнішніх і внутрішніх факторів і є особистісним утворенням, характерним для зрілої особистості. Для планування діагностичної та психологічної роботи з жінкою та її родиною в період планування, очікування, народження та виховання дитини необхідно мати чітке уявлення про те, що розуміють під готовністю та психологічною готовністю до материнства.

Поняття «готовність» у науковій літературі не має чітко окреслених меж і визначається як властивість, як психічний стан суб'єкта, тобто як багаторівнева структура якостей, які у своїй сукупності дозволяють суб'єкту продуктивно здійснювати діяльність. ведуть відповідну діяльність. На думку П. К. Анохіна, готовність – це установка необхідних функцій психіки на активну діяльність, для якої необхідні відповідні біохімічні та фізіологічні умови [7]. На нашу думку, це визначення є найбільш точним. Вивчення психологічної готовності тісно пов'язане з вивченням таких аспектів розвитку особистості, як консультивання, внутрішня позиція особистості та особистісний зміст, що визначається співвідношенням мотивів і цілей, а також психологічної готовності, система саморегулюючих утворень, що визначають специфіку діяльності суб'єкт, певна здатність особистості, внутрішня позиція особистості по відношенню до соціального середовища та окремих її об'єктів.

Тому готовність і психологічна готовність до материнства не є тотожними поняттями, хоча деякі автори їх ототожнюють. На нашу думку, готовність до материнства є базовим поняттям, яке включає вік жінки,

фізіологічну та психологічну готовність до материнства, але вона не завжди є усвідомленою, а тому психологічна готовність свідчить про свідому готовність жінки до материнства. Визначення психологічної готовності до материнства в наукових джерелах залежить від підходу, яких дотримуються автори. Зокрема, психологічну готовність жінки до материнства як самореалізацію зрілої жінки визначають А. Маслоу, Г. Олпорт; Н. В. Даниленко трактує це «як певну спрямованість особистості жінки, яка під час вагітності сприяє поступовому формуванню низки психічних новоутворень вагітної жінки та супроводжує її фізіологічний перебіг вагітності» [6]; С. Ю. Мещерякова, Г. Г. Філіппова розглядають психологічну готовність до материнства як специфічне особистісне утворення, провідним елементом якого є суб'єкт-об'єктна спрямованість по відношенню до майбутньої дитини [13], [16];

О. П. Проскурняк досліджує психологічну готовність до материнства як складне, цілісне, динамічне психологічне утворення, що характеризується процесом внутрішньої особистісної трансформації, джерелом якої є індивідуальна потреба в самореалізації та почуття ідентичності [15]. Вважаємо, що найбільш повним визначенням психологічної готовності до материнства є визначення О. П. Проскурняк, яка вважає, що психологічна готовність жінки до майбутнього материнства – це сукупність базових біологічних інстинктів та особистісних новоутворень жінки, які формуються та змінюються протягом життя. під впливом соціокультурних факторів і ціннісних (моделі стосунків у батьківській сім'ї жінки, її стосунки з матір'ю, система цінностей її оточення) і характеризуються стійкістю до зовнішніх стимулів, пов'язаних з народженням дитини (зміни). у системі стосунків, звичайних правилах життя, фізичному стані, пов'язаному з вагітністю, пологами та післяпологовим періодом) [15].

Враховуючи вищевикладене, досліджувати психологічну готовність жінки до материнства необхідно з урахуванням її складових. Як інтегральна

ознака психологічна готовність до материнства формується з комплексу компонентів, які, на думку різних вчених, істотно відрізняються.

Г. Г. Філіппова виділяє п'ять основних елементів [16]: 1) особистісна готовність; 2) відповідна освітня модель; 3) мотиваційна готовність (зрілість мотивації до народження дитини); 4) формування материнських компетентностей; 5) становлення материнської сфери (материнство як частина особистісної сфери жінки).

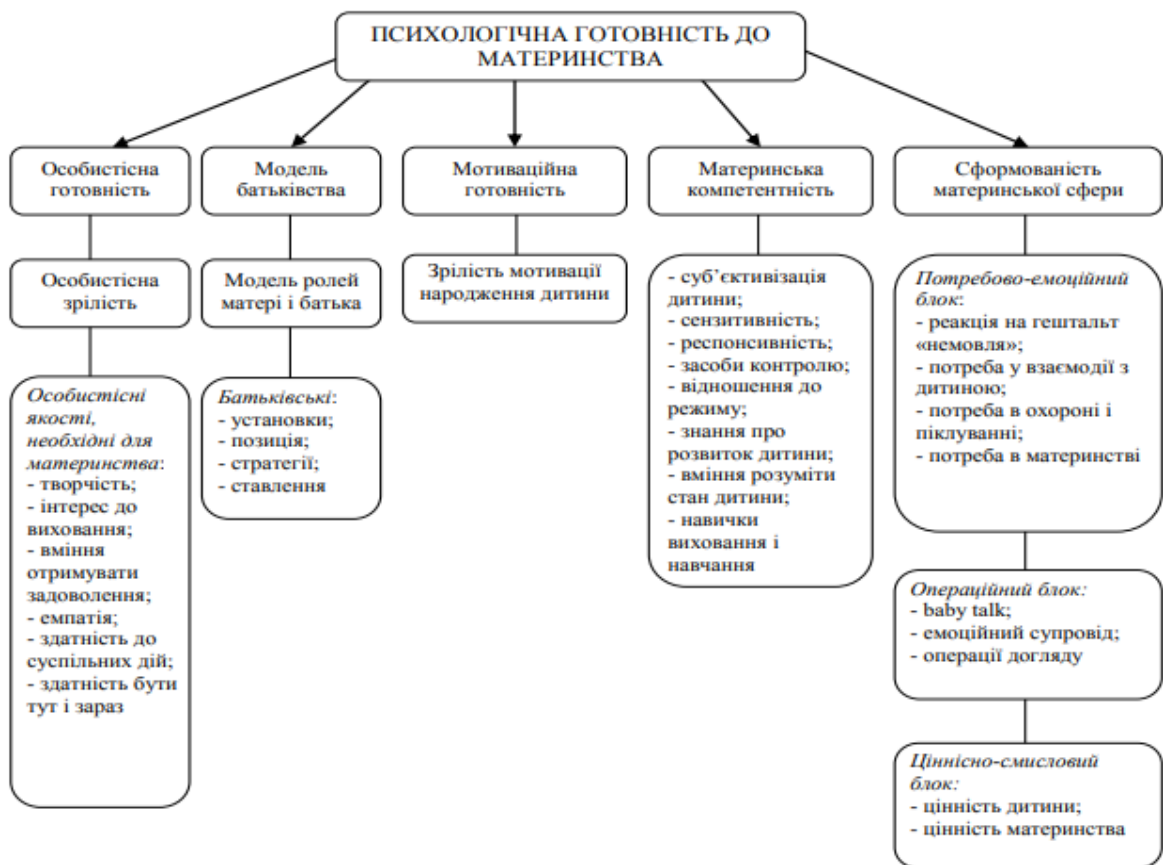

Рис. 1.1 – Структура психологічної готовності жінки до материнства

Всі вищезазначені складові взаємопов'язані між собою, як в аспекті їх онтогенетичного формування, так і психологічної профілактичної та корекційної роботи (рис. 1.1). У кожній жінки буде спостерігатися індивідуальна картина змісту всіх складових. В дослідженні І. В. Дармостук аналізується готовність до материнства молодих дівчат, виходячи з їх ціннісної зрілості, що відображається як ступінь зв'язку усвідомлення материнства із власними духовними прагненнями (Бог, душа). Вчена виділяє

декілька типів материнства: функціональне, ретрофлексивне, нуміозне. Автор приходить до висновку, що найвищим рівнем психологічної готовності до материнства є так зване нуміозне материнство, що відображається наступною блок-схемою (див. рис. 1.2) [67]:

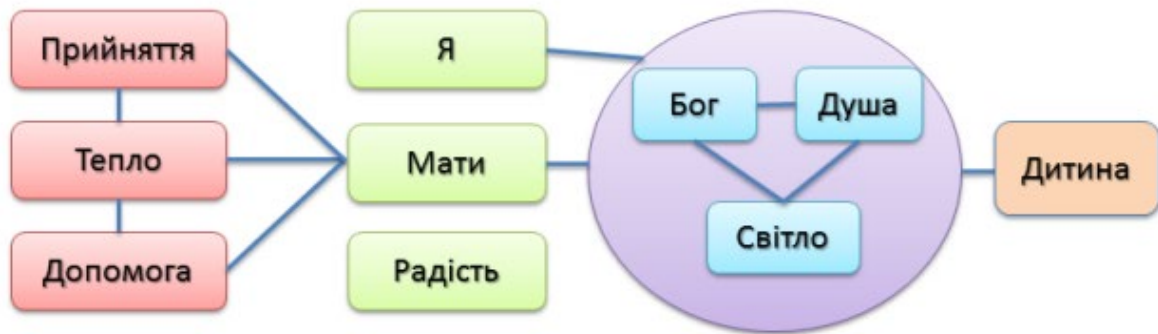

Рис. 1.2 – Структура готовності до материнства (нуміозне материнство)

І.В.Дармостук пише: «Специфічними рисами цього типу материнства є: 1) включеність трансперсональних конструктів у психосемантичний простір матері, що свідчить про нуміозність материнства, про готовність реалізувати материнське ставлення не лише до власної дитини, а й до людей загалом; 2) його особистісне забарвлення - усвідомлення материнства в поєднанні з переживанням радості. Дитина сприймається матір'ю як самостійна цінність, як унікальність, а не як її продовження. Формування такого типу материнства, вочевидь, пов'язане зі збереженням вихідної альтруїстичної позиції (Д. Брейзер), яка є іманентною рисою особистості і визначає спрямованість Его на комплекс стратегій підтримки позитивного образу особистості. об'єкт (близькі значущі цифри).»

На думку Н. В. Яремчук, структура психологічної готовності молодій жінки до материнства складається з таких компонентів: ціннісно-мотиваційного, інформаційно-когнітивного, комунікативного, емпатійного та афективно-регулятивного (рис. 1.3) [6].

Мотиваційно-ціннісний компонент включає оцінні установки майбутньої матері, пов'язані з усвідомленням цінності дитини, усвідомленням важливості ролі матері та підвищенням мотивації жінки до народження

дитини. дитина. Інформаційно-пізнавальний компонент передбачає наявність у жінки цілісної системи знань, необхідних у процесі підготовки до народження та виховання дитини, які стосуються, насамперед, особливостей перебігу вагітності, можливих психічних криз, способів їх прогнозування та запобігання, психологічні потреби в міжособистісному спілкуванні, специфіка розвитку психологічних потреб дитини на різних вікових етапах.

Емпатичний компонент включає в себе здатність розуміти почуття дитини, передбачати її афективні реакції, співпереживати і любити матір. Особливо важливим для материнства є високий розвиток емоційної, когнітивної та предикативної емпатії, яка проявляється через розуміння та передбачення почуттів, станів і поведінки дитини. Афективно-регулятивний компонент включає навички ефективної саморегуляції особистості, що забезпечить дитині необхідні психічні умови під час вагітності, під час і після пологів. Дитині сприяють позитивні емоції матері: радість, натхнення, піднесення, оптимізм, відчуття впевненості. Оволодіння навичками саморегуляції майбутньої матері допомагає виробити стійкість до стресу, подолати негативні емоційні реакції, такі як песимізм, тривога, розгубленість, депресивні настрої тощо.

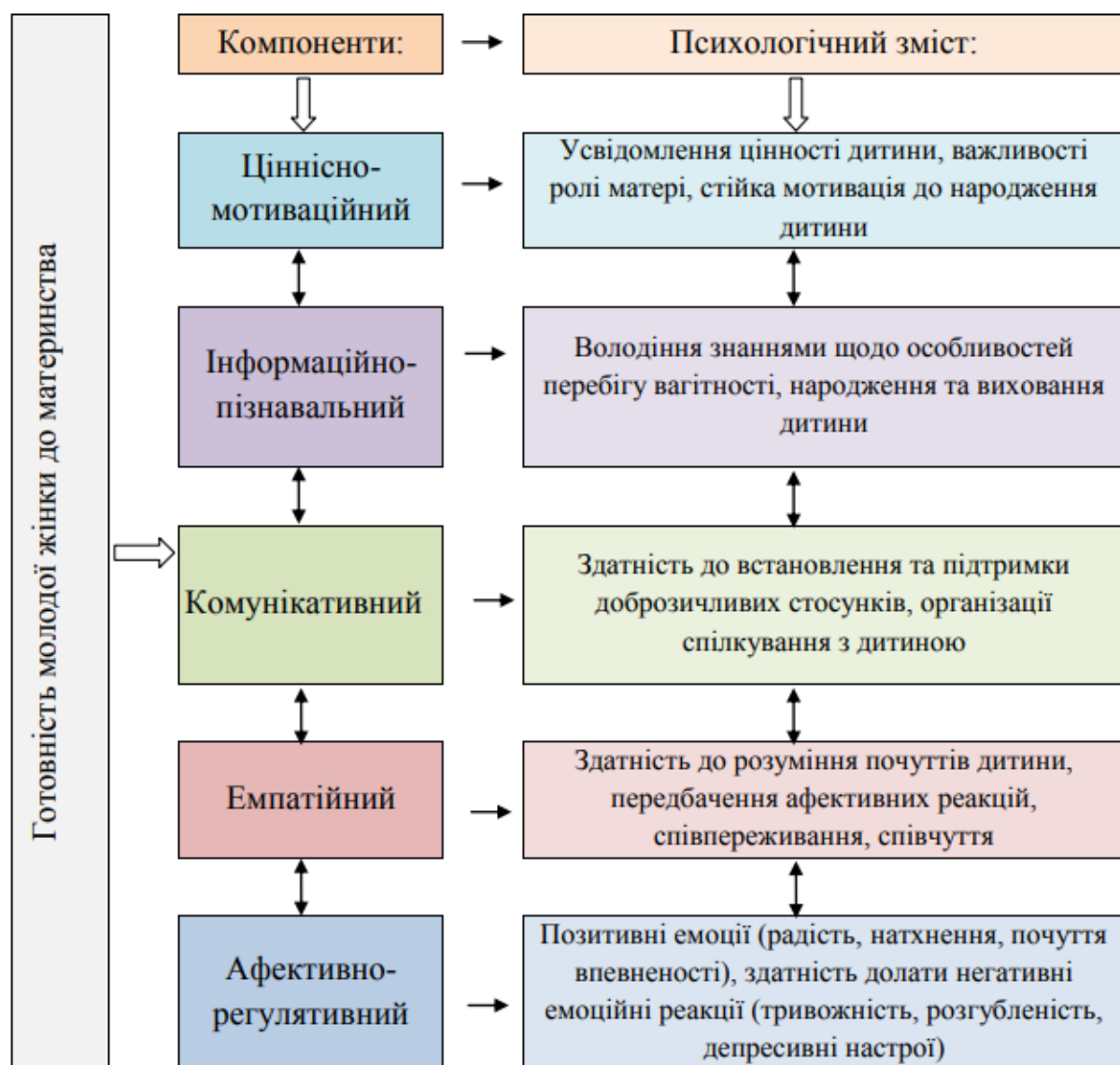

Рис. 1.2 – Структура психологічної готовності жінки до материнства

Тому згадані автори, досліджуючи структуру психологічної готовності жінки до материнства, основну увагу приділяють особистісному та ціннісно-мотиваційному компонентам. На нашу думку, структура психологічної готовності жінки до майбутнього материнства є складною ієрархічною структурою, яка складається з психофізіологічного, мотиваційно-ціннісного, когнітивного, емоційного, поведінкового, інформаційного та прикладного компонентів, розташованих у порядку від основного (первинного) до більш усвідомленого (соціальні) компоненти, що виникають протягом життя:

Психофізіологічний (етологічний) – інстинкт. Потреба в продовженні роду є однією з основних потреб людини. Крім того, обов'язковою умовою народження дитини є фізична зрілість.

Мотиваційно-ціннісний - мотиви народження дитини, прагнення жінки щодо розвитку дитини та сім'ї, гуманістичні цінності та установки, мотивація материнської поведінки, усвідомлення цінності материнства. Залежно від причин народження дитини, жінка як особистість намагається задовольнити певний рівень потреб. Чим вищий рівень потреб, задоволених через материнство, тим більша психологічна готовність до нього.

Когнітивний – сприйняття жінкою себе як матері, розуміння сутності материнства, креативність, відповідальність, гнучкість мислення. Від цілісного усвідомлення жінкою своєї ролі матері в співвідношенні з іншими ролями залежить, наскільки жінка може реалізувати себе як мати, а виконуючи роль матері, вона може реалізуватися як особистість.

Емоційний - емпатія, емоційна саморегуляція, самоствавлення. Цей компонент визначається мотивами, цінностями материнства та усвідомленням своєї ролі як матері, тобто залежить від когнітивного та ціннісно-мотиваційного компонентів, оскільки ставлення до дитини базується на прийнятті та емпатії щодо усвідомлення глобальних цілей материнства.

Поведінковий – позитивна модель поведінки у взаємодії з оточуючими та дитиною, зокрема зрілість комунікативної сфери особистості, вміння безконфліктно спілкуватися, тактовність, уміння контролювати свої висловлювання та дії визначають спокій у стосунках. з дитиною вибір співпраці як стратегії взаємодії. Більшість дій (поведінкових реакцій) жінка здійснює на основі оцінки, яку вона дає обставинам, подіям чи іншим людям, які є результатом попереднього досвіду та свідомих переконань, які залежать від відповідного формування позитивних мотивацій, цінностей, когнітивних та емоційні складові психологічної готовності до материнства.

Інформаційно-прикладний – володіння певним комплексом знань про особливості перебігу вагітності, пологів і виховання дитини, способи

діяльності, уміння та навички подолання негативних емоційних станів, збереження позитивних емоцій тощо. Материнські функції потребують знання алгоритму догляду та виховання дитини. Про це свідчить майстерність і сам факт готовності оволодіти цими знаннями та вміннями відповідний ступінь готовності до материнства. Отже, психологічна готовність до материнства характеризується комплексом прикладних знань і вмінь, тобто інформаційно-прикладною підготовкою, поведінковою та емоційною стійкістю та саморегуляцією, прагненнями та мотиваційно-ціннісними орієнтирами, когнітивною свідомістю та психофізіологічною зрілістю жінки.

Таким чином, жінки кожної вікової групи виявляють певні особливості, які впливають на рівень їх психічної готовності до материнства, а оптимальною умовою психічної готовності до материнства є перетин фізіологічної (біологічної) та психологічної (особистісної) зрілості жінки.

1.3 Етапи формування готовності до материнства

Материнство як культурно-історичний феномен мало різне значення в різні періоди розвитку людства, що, у свою чергу, знаходило відображення у феноменології індивідуальної готовності до нього як психологічного явища, що є результатом інтеріоризації суспільних уявлень. З цього приводу відомий дослідник у галузі психології материнства Г. Філіппова зазначає, що материнство є однією із соціальних ролей жінки, тому, якщо потреба бути матір'ю обумовлена біологічно, соціальні норми та цінності суттєво впливають на його зміст і прояв у кожній конкретній жінки [3]. Психологічна готовність до материнства (ПГМ) трактується як здатність матері забезпечити дитині належні умови для розвитку і проявляється у певній типовій материнській установці [3].

Г. Філіппов виділяє в ПГМ п'ять основних блоків.

1. Особиста готовність: загальна особистісна зрілість (відповідна гендерна ідентичність, навички прийняття рішень і відповідальності, сильна

прихильність, відсутність залежності) та особистісні якості, необхідні для ефективного материнства (емпатія, здатність до співпраці, здатність бути «тут і зараз», творчі здібності, виховання та виховання інтересів; культура тіла).

2. Адекватна модель батьківства: адекватність сформованих у сім'ї моделей материнської та батьківської ролей; батьківські установки, позиції, стратегії виховання, материнські установки, оптимальні для народження та виховання дитини.

3. Мотиваційна готовність: зрілість мотивації до пологів, при якій дитина не стає: засобом статевої ролі, вікової та особистісної самореалізації жінки; як засіб підтримки партнера або зміцнення сім'ї; як засіб відновлення стосунків між дитиною та батьками; спосіб досягнення певного соціального статусу тощо.

4. Формування материнських компетенцій: ставлення до дитини як до суб'єкта не лише фізичних, а й психологічних потреб і суб'єктивних переживань; уміння розуміти стан дитини, особливості її поведінки; необхідні знання про фізичний і розумовий розвиток дитини; вміння працювати з дитиною.

5. Становлення материнської сфери. Материнство як частина особистісної сфери жінки (материнсько-мотиваційна сфера) включає три блоки (емоційно-потребовий; операційний; ціннісно-смысловий). Як зазначає Г. Філіппова, їх зміст послідовно формується в онтогенезі жінки (у взаємодії з власною матір'ю або іншими носіями материнських функцій; у виконанні ролей ляльки та сім'ї; у взаємодії з немовлятами до народження дитини); у взаємодії з власними дітьми) [3].

С. Мещерякова вважає, що ПГМ формується під впливом нерозривних біологічних і соціальних факторів і має, з одного боку, інстинктивну основу, а з іншого – виступає як особливе особистісне утворення, ядром якого є об'єкт-об'єктна орієнтація по відношенню до інших ненароджених дітей [2]. Вивчаючи показники МПГ, він виділяє: особливості комунікативного досвіду жінки в ранньому дитинстві; досвід жінки з майбутньою дитиною на етапі

вагітності; ставлення жінок до стратегії виховання. Науковець вважає, що виділені показники в сукупності можуть відображати рівень суб'єктивної готовності до материнства та слугувати основою для прогнозування ефективності подальшої материнської поведінки.

У рамках своїх досліджень Т. Гурьянова вивчає особливості розвитку МПГ на етапі планування вагітності, під час вагітності та після пологів [1]. Він зазначає, що структура ПГМ визначається протиріччям між стилем життя, який формується, і тим, який очікується після пологів (через образ «Я – мама»). На її думку, у структурі ПГМ можна виділити: мотиваційний аспект - мотив народження дитини, відповідальність за її народження та виховання, почуття обов'язку; оцінний аспект - рефлексія власної підготовки та відповідності ролі матері оптимальному образу матері (механізм ідентифікації); емоційний аспект - емоційне сприйняття ситуації материнства (комфорт/дискомфорт), переважаючий фоновий настрій, що супроводжує вагітність, задоволення чи незадоволення роллю; операційний аспект – материнська компетентність: оволодіння методами, прийомами, знаннями, уміннями, навичками, необхідними для догляду за дитиною, уміння моделювати власні дії; аспект регуляції – саморегуляція жінки під час вагітності та після пологів у взаємодії з нею під впливом таких факторів:

1. визначення динамічних характеристик зміни способу життя (жорсткість – гнучкість);

2. які визначають можливості рефлексії людини, обумовлюючи участь самосвідомості в трансформації способу життя (зовнішній і внутрішній локус контролю) [1].

Український дослідник Н. Яремчук вважає, що структура ПГМ містить такі блоки: ціннісно-мотиваційний, інформаційно-когнітивний, комунікаційний, емпатичний та афективно-регулятивний [4]. Проведений теоретичний аналіз дає підстави для висновку, що основною детермінантою поведінки матерів є рівень МПГ. Від ступеня розвитку цієї готовності залежатиме ефективне виконання материнських функцій, материнських

установок і компетенцій. Перспективи дослідження ми вбачаємо в обґрунтуванні психологічних критеріїв та підборі психодіагностичного інструментарію, орієнтованого на емпіричне вивчення компонентів ПГМ.

На рівень психологічної готовності до материнства впливають різні фактори, в тому числі ступінь психофізіологічної зрілості. Велике значення має вік жінки, оскільки жінки різних вікових груп мають фізіологічні та психологічні особливості, які впливають на їхню готовність до материнства.

Вчені стверджують, що вік 16-18 років не є сприятливим для народження дитини ні фізіологічно, ні психологічно.

І тому Е. Фенвік, автор «Настільної книги для батьків», стверджує, що жінці до 18 років загрожує мертвонародження або передчасні пологи.

Сучасною наукою встановлено, що незважаючи на акселерацію - прискорення темпів індивідуального розвитку - фізична, інтелектуальна та соціальна зрілість, необхідна для народження і виховання дитини, на жаль, не настає в 16-18 років. Першу дитину жінка повинна народити у віці від 19 до 28 років (Чимаров В.М.).

Кашапова С.О., досліджуючи психоемоційні та особистісні особливості майбутніх дівчат 16-18 років, робить висновок, що для вагітних у цьому віці характерні низька самооцінка, внутрішні конфлікти та інфантилізм. Порівнюючи отримані результати з даними про розвиток материнської сфери у жінок оптимального репродуктивного віку, автор звертає увагу на порушення формування материнської сфери у дівчат віком до 19 років, які очікують народження дитини.

«Дівчатам по 18 років, розвиток їхнього тіла ще не завершено», — пише Анна де Кервасдю. Зокрема, автор зазначає, що незрілість кісток таза є причиною передчасних пологів і вроджених вад. Велике значення в цьому віці мають проблеми морального і соціального ладу. Це проблеми в сім'ї (наприклад, реакція батьків) і проблеми з навчанням, які молодій мамі доведеться припинити або зовсім кинути. В результаті зменшуються шанси знайти роботу і зайняти гідне становище в суспільстві. Це теж особисті

проблеми. Дівчина відчуває загальний осуд, у неї падає самооцінка, вона віддаляється від інших, зростає відчуття самотності та непотрібності. У стосунках з дитиною також є проблеми. Автор стверджує, що дівчата 16-18 років відчувають внутрішній неспокій, а пережиті труднощі можуть стати причиною жорстокого поводження з дитиною.

Отже, дівчина 16-18 років не готова стати матір'ю. Така рання вагітність небажана не тільки через медичний ризик для матері та дитини, а й через морально-соціальний клімат, який аж ніяк не сприяє подальшому розвитку молодій матері та її дитини.

У жінок 19-21 рік організм повністю сформований до народження дитини, але цей вік характеризується тим, що більшість дівчат зайняті навчанням, що є основною причиною обмеження фертильності в цьому віці (В.В.Бойко). Пріоритет надається освіті, оволодінню спеціалізацією, щоб у майбутньому мати гідну роботу.

Долбик-Горобець Т.А. у ході проведеного дослідження виявила, що для студентської молоді характерна неорганізованість сім'ї, що призводить до ослаблення почуття сімейного обов'язку і сімейних традицій. У зв'язку з цим важливою проблемою стає народжуваність у молодих сім'ях. Найбільше труднощів відчувають студентські сім'ї з дітьми, наприклад, поєднувати навчання з вирішенням проблем, пов'язаних з організацією сімейного життя та вихованням дітей. Це підтверджують листи читачів журналу «Щасливі батьки».

Таким чином, період від 19 до 21 року також є недостатньо дружнім до дитини в тому сенсі, що для жінки на цьому етапі головною метою є отримання освіти, а не народження дитини.

У 21-23 роки навчання найчастіше закінчується, жінка замислюється про своє майбутнє. А саме про шлюб, сім'ю, дітей, а також про роботу. Останнє є важливим. Робота має бути цікавою, з гідною зарплатою. Крім того, жінки вважають, що потрібен певний час для адаптації до нового робочого місця та досягнення певної стабілізації у професійній діяльності. Все це

необхідно для того, щоб «побудувати основу» (задовільні умови проживання, хорошу заробітну плату, матеріальне існування) для планованого сімейного життя, і зокрема народження дитини.

Корсаков зазначає, що молоде подружжя віком від 20 до 22 років у розквіті сил. Зараз вони можуть все, у них вистачає сил виростити здорову дитину, вагітність і пологи протікають без особливих ускладнень. Але більшість сімейних пар такого віку ще не вирішили свої матеріальні та житлові проблеми. Крім того, бажання зробити кар'єру і реалізувати свій потенціал може завадити вам виконувати свої батьківські та подружні обов'язки.

Жінка 24-26 років визначається переважно професійно. Також є усвідомлення того, що цілі, пов'язані з навчанням і роботою, досягнуті, а тому необхідно «переходити» до постановки та досягнення наступних, тобто створення сім'ї та народження дитини. Корсак В. С. вважає, що найкращий вік жінки для народження першої дитини – 24-27 років.

Також вчені-медики вважають цей вік найбільш сприятливим для народження дитини. Жінки старше 29 років частіше народжують дітей із недостатньою вагою та передчасні пологи. Смертність у перший тиждень у таких дітей вища в 20 разів, а ймовірність вроджених вад (Шнейдерман Н.А.). Це пов'язано з тим, що після 29 років можливості жіночої репродуктивної системи знижуються.

Крім того, вікова межа в 26 років пояснюється тим, що, починаючи з 25 років, проявляється така закономірність: чим старша жінка, тим частіше вона відмовляється від народження дитини (В.В. Бойко). Тому вік в діапазоні 24-26 років є найбільш сприятливим для жінки стати матір'ю.

Таким чином, жінки кожної вікової групи демонструють певні характеристики, які впливають на рівень їхньої готовності до материнства.

Наш аналіз існуючих підходів і законів щодо материнства привів нас до наступного висновку:

- Нині немає єдиного визначення материнства;

- Відсутнє суворе визначення поняття «психологічна готовність до материнства»;
- Існують різні погляди на складові психологічної готовності до материнства.

Більшість авторів, які займаються цією проблемою, вважають, що готовність до материнства формується протягом життя жінки. На цей процес впливають як біологічні, так і соціальні чинники, адже готовність до материнства має, з одного боку, сильну інстинктивну основу, а з іншого – це особистісне становлення, в якому перебуває весь попередній досвід її стосунків з батьками, однолітками, чоловік та інші люди відображаються. Розглянемо цей процес докладніше.

Як уже зазначалося вище, основи особистості формуються вже в перші місяці життя в процесі спілкування з близькими дорослими, особливо з матір'ю. Якщо переважає суб'єктивне ставлення, ставлення дитини до себе наповнюється особливим переживанням себе як улюбленої і потрібної істоти. Тоді вона стає активною, ініціативною, життєрадісною, допитливою і впевненою в собі. У такої дитини формується суб'єктивне ставлення до себе та інших людей, розвивається прихильність до близьких дорослих.

Якщо мати та інші оточуючі її дорослі мають об'єктивне ставлення до дитини, то дитина відчуває маніпуляції, ставлення до себе як суб'єкта не складається або розвивається погано, дитина не відчуває себе коханою, значущою для інших, безініціативною в спілкуванні, почуття не формується, спостерігається слабкий інтерес до навколишнього світу. Чим старша дитина, тим важче компенсувати недоліки її стосунків із самим собою, тому така важлива роль стосунків з матір'ю в ранньому дитинстві. Адже наступні особистісні трансформації будуються на основі, яка була закладена раніше.

Оскільки спілкування є провідним чинником психічного розвитку дитини, відповідно всі сфери психічного розвитку, в тому числі і особистісний, зазнають «входу» спілкування на ранніх етапах. «Сліди» цього «внеску»

проявляються і в старшому віці: в особливостях спілкування дитини з однолітками, в грі, в її світогляді, відповідно, виявляються і у ставленні майбутньої матері до дитини.

Зі спогадів про переживання, які жінка долає в дитинстві, можна судити про особливості її раних переживань у стосунках з близькими дорослими. Якщо батьки були ніжними, спілкування з ними залишало яскраві позитивні спогади, була глибока прихильність до матері, то в ранньому дитинстві жінка мала сприятливий досвід емоційного спілкування. Це дає їй можливість передбачити майбутню поведінку матерів порівняно з тими, хто не мав такого досвіду.

Велике значення у формуванні поведінки батьків має спілкування з однолітками, старшими і молодшими дітьми. На цьому етапі важливий і досвід, набутий майбутньою мамою в грі з ляльками, в «дочки-матері», про характер якого можна судити за спогадами майбутньої мами про свого улюбленця. ігор та іграшок в залежності від наявності уподобань даного віку дітей. Якщо в дитинстві жінка любила гратися ляльками, як дочка-мама, якщо вона любить дітей і особливо любить немовлят, у неї набагато більше шансів стати хорошою матір'ю, ніж у жінки, яка не має таких надбань [33].]

Період від зачаття до пологів, безумовно, є важливим етапом у розвитку материнської поведінки. За цей час в організмі та психіці жінки відбуваються глобальні зміни, які готують її до материнства, формуються відносини між жінкою та нею, а точніше, з ненародженою дитиною. Про характер такого ставлення можна судити за особливостями взаємодії майбутньої матері з ним, наявності або відсутності уявного спілкування. Багато авторів, наприклад В. І. Гарбузов, М. І. Буянов, А. І. Захаров, як важливі фактори, що впливають на подальшу поведінку матері в цей період, виділяють хіть - небажаність дитини, особливості перебігу вагітності, субпозитивний досвід вагітності у жінки. Найбільш сприятливою ситуацією для майбутньої поведінки матері є бажання дитини, наявність у матері суб'єктивного ставлення до майбутньої дитини, що

виявляється в любові до нього, образному або словесному зверненні, готовності інтерпретувати рухи плода, як акти спілкування.

Велике значення має і ставлення жінки до стратегії виховання дитини, яке вона формує до кінця вагітності під впливом інформації, взятої з жіночих консультацій, книг, батьків і друзів. Як він/вона збирається доглядати за дитиною (дотримуватися суворого режиму, давати пусташку чи тримати на руках, чи намагатися «привчити до самостійності», тобто зосередитися на потребах дитини чи на власних уявленнях про неї. що йому потрібно), також свідчить про домінуюче суб'єктивне або об'єктивне ставлення до дитини.

Ми перерахували основні, але не всі, етапи готовності до материнства та фактори, що на це впливають. Ще не всі вони повністю досліджені. Важливо, що рівень психічної готовності до материнства визначається сукупним впливом позитивних і негативних факторів до моменту, коли жінка стане матір'ю. Чим більше позитивних факторів, що впливають на формування ставлення респондента до майбутньої дитини, впливало на жінку протягом життя, чим яскравіше виражене ставлення респондента до майбутньої дитини, тим вищим буде рівень її готовності до материнства.

Звичайно, декретний стаж набувається і після народження дитини. Під час перших контактів з новонародженим «включаються» інстинктивні механізми, завдяки яким в одних зміцнюються, в інших вперше пробуджуються материнські почуття, які спонукають жінку до належної поведінки. З цієї точки зору мамі важливо мати тісний контакт з малюком відразу після пологів. Для деяких жінок подальший досвід спілкування з дитиною позитивно впливає на підвищення материнської компетентності. Проте, за нашими дослідженнями, у 70% матерів рівень психологічної готовності до материнства відповідав рівню їхньої материнської компетентності після народження дитини до трирічного віку [30].

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ МОЛОДОЇ ЖІНКИ ДО РОЛІ МАТЕРІ

2.1 Зміст та форми роботи психолога по підготовці жінки до материнства

На думку Матвеевої Є. В., основною детермінантою поведінки матерів є ступінь психологічної готовності до материнства. Її позиція полягає в тому, що успішне виконання материнських функцій і якість материнської позиції залежать від психологічної готовності жінки до материнства[31]. Досліджуючи психологічну готовність до материнства, аналізуються зміни в житті, які чекають на жінку з народженням дитини. Народження дитини багато в чому змінить звичайне життя жінки, тому вона повинна бути готова до змін.

Вона повинна бути готова стати матір'ю і свідомо прийняти материнські функції. Багато авторів (В.І. Брутман, А.С. Батуєв, Д.В. Віннікот, С.А. Мінюрова, І.Ю. Хамітова), які займаються проблемою готовності до материнства, вважають, що готовність до материнства формується протягом життя. На її виховання впливають як біологічні, так і соціальні чинники, оскільки в основі готовності до материнства лежить, з одного боку, інстинкт продовження роду. З іншого боку, воно постає як особисте виховання, яке відображає весь попередній досвід її стосунків з батьками, однолітками, чоловіком та іншими людьми[8].

У концепції С. Ю. Мещерякова психологічна готовність до материнства трактується як специфічне особистісне утворення, головним творцем якого є суб'єкт - спрямованість суб'єкта по відношенню до майбутньої дитини. Вона формується під впливом нерозривних біологічних і соціальних факторів і, з одного боку, має інстинктивне підґрунтя, з іншого боку, проявляється як особливе особистісне виховання. Основними компонентами психологічної структури готовності до материнства є: особливості набутого в дитинстві

досвіду спілкування; досвід жінки під час вагітності, включаючи її стосунки з ненародженою дитиною; орієнтація на стратегію виховання та догляду за дитиною.[20]

Важливим бажанням є небажання мати дитину і особливості перебігу вагітності. Найбільш сприятливим для майбутнього поведінки матері є бажаність дитини, наявність суб'єктивного відношення матері до ненародженої дитини, що виявляється в любові до нього і інтерпретації ворухінь плода як актів спілкування. Натяки на батьківську стратегію жінки також свідчать про домінування суб'єктивного чи об'єктивного ставлення до дитини. Тут звертається увага на те, як вона буде за ним доглядати, чи буде дотримуватися суворого режиму, давати пусташку, тобто бажання зосередитися на потребах дитини або керуватися власними уявленнями про те, що їй потрібно. . Брутман В. І. визначає готовність до материнства як здатність матері забезпечити дитині належні умови для розвитку, що виявляється у специфічному типі відносин матері та дитини. Тип материнського ставлення, який відповідає готовності або неготовності до материнства, пов'язаний із цінністю дитини для матері [7].

Є. Мілосердова виділяє два основні фактори, які дають змогу визначити психологічну готовність до материнства: Ставлення до вагітності (бажано – небажано) Поведінка жінки під час пологів.[21] Філіппова Г.Х., досліджуючи психологічні чинники порушення материнства, визнала психологічну готовність до материнства основним фактором адаптації до вагітності та материнства. Виділено цінність майбутньої дитини як складової психічної готовності до материнства; себе як матір; материнська компетентність.[32]

Матвеева Є. В. розглядає психологічну готовність до материнства як своєрідне особистісне утворення, яке складається з трьох блоків готовності: потребностно-мотиваційного; когнітивно-операційний блок і блок соціально-особистісної готовності до материнства. Потребностно-мотиваційна готовність до материнства пов'язана з потребою в материнстві і включає потребностно-емоційний і ціннісно-смысловий компоненти. Матвеева Є. В.

пише, що потреба в материнстві носить комплексний характер. Воно включає рефлексію своїх умов і бажання пережити їх у взаємодії з дитиною, і виснажується бажанням мати дітей.[19]

Іванников В. А. стверджує, що потреба в материнстві є необхідною, але недостатньою умовою материнської активності, а воля до дії є результатом особливого процесу - процесу мотивації. Мотив дії виступає як безпосередній фактор смислу.[12] Філіппова Г.Г. звертає увагу на такі провідні мотиви материнства: досягнення бажаного соціального та вікового статусу (я доросла, самостійна жінка, яка займає певне становище в суспільстві, яка має право на належне ставлення в сім'ї та суспільстві); задоволеність моделлю «повноцінного життя» (людина повинна і може мати певні речі, без них її життя не повноцінне, воно не таке, як інші); бажання продовжити себе, свій рід (залишити в житті те, що також забезпечить це продовження - народження дітей, онуків, правнуків); реалізація власних здібностей (виховання дитини, передача їй знань і життєвого досвіду); компенсація життєвих проблем (стати кращим, розумнішим, красивішим, щасливішим за себе, отримати те, чого я не міг отримати в житті); вирішення життєвих проблем (укласти або зміцнити шлюб, довести собі та іншим, що я здатна народити і бути матір'ю; втекти від самотності; знайти помічника в старості); любов до дітей (найскладніший мотив, який поєднує в собі задоволення від перебування з дитиною, інтерес до її внутрішнього світу, здатність і бажання сприяти розвитку її індивідуальності та усвідомлення того, що дитина стане самостійною, «не моєю». ", і буде любити інших). N.); досягнення критичного віку для народження дітей.

Різні обставини створюють абсолютно індивідуальні умови мотивації до пологів для кожної жінки.[32] Немає біологічних законів, які змушують вас мати дітей. Ці права треба шукати в соціальній сфері. За визначенням Бойко В.В., потреба в дітях – це стійке соціально-психологічне утворення особистості, спонукане її внутрішніми мотивами. [5] Бажання мати дітей може виникнути несподівано і бути вираженим неявно. Бажання мати дітей як у

чоловіків, так і у жінок залежить від відносин з батьками в дитинстві, моделі сім'ї, в якій вони виростили.

Необхідно-емоційна готовність до материнства гарантує жінці позитивне ставлення до вагітності та настрої (без страху) на пологи, емоційно-позитивний образ дитини, бажання піклуватися про неї, позитивне ставлення до ролі матері. У ході дослідження з'ясувалося, що для жінки з негативним ставленням до вагітності майбутня дитина є джерелом негативних емоцій. Жінки, які позитивно ставляться до вагітності, кажуть, що хочуть проявити любов до свого майбутнього малюка. У них сильніше розвиваються материнські почуття. Для жінки вагітність є важливою функцією материнства і характеризується стійким позитивним ставленням до дитини, новим сенсом життя (Безрукова О.Н.)[4].

Жінці важливо адаптуватися до процесу пологів. У сучасній психології та психотерапії вважається, що ставлення жінки до пологів впливає на їх успішний перебіг, а також відображає загальне ставлення до вагітності, майбутньої дитини та ролі матері. Під час вагітності жінка відчуває, що з появою первістка її молодість закінчиться, фігура втратить колишній вигляд. Виникають різні тривоги і страхи. Жінка повинна усвідомлювати труднощі цього періоду, адаптуватися до нього і вміти його пережити. І тільки тоді можна відчути почуття радісного очікування (Рейнпрехт Х.).[26]

Ціннісно-емоційна готовність до материнства пов'язана з усвідомленням жінкою високої цінності дитини і материнства серед інших цінностей, «правильними» уявленнями про значення дітей і материнства. Кожна жінка має близькі стосунки зі своєю матір'ю. Від гармонії стосунків залежить психологічна готовність чи неготовність до материнства. Якщо дівчинка була бажаною дитиною для матері і не почувалася непотрібною і самотньою в сім'ї, то подорослішавши, вона легко створює свою сім'ю. Свої переживання мама змалку передає дочці. Закладаються основи жіночої поведінки та уявлень про основні життєві цінності (Орлевська М.).[24] Горват

Ф. каже: «Бажано, щоб жінка-мати бачила сенс свого життя перш за все в материнстві»[28].

Цінність материнства для жінки визначається цінністю дитини. Філіппова Х. Г. виділила чотири основних типи цінностей дитини:

- емоційний (основним змістом взаємодії з дитиною є позитивні емоційні переживання матері);

- сильно емоційний (з варіантами: афективний, ейфоричний або концентрація на дитині будь-якої потреби в емоційній прихильності за відсутності інших об'єктів емоційної прихильності у матері);

- заміна самостійної цінності дитини цінностями соціально-комфортної сфери (дитина є засобом досягнення інших цінностей: підвищення соціального та сімейного статусу матері, позбавлення від страху самотності в майбутньому, рідше – як джерело матеріальних благ тощо)

- повна безцінність.[22]

Жінка, для якої діти є життєвою цінністю, намагається бачити в них своє продовження, виховувати в них особистісні якості та здібності, які допомогли б знайти своє місце в житті. Людина хоче жити далі - у своїх дітях. Це бажання з'являється в навчальному процесі. Кожен хоче знайти своє продовження в дітях. Народжена дитина дуже дорога батькам. З народженням дитини збагачується сенс життя. Хорват Ф. пише, що материнство завжди буде головною частиною життя жінки. Материнство допомагає їй відчувати життя на повну. Жінка задоволена успішним виконанням материнських функцій. Материнство займає важливе місце в житті жінки.[29]

Зміст когнітивно-операційного блоку складають знання жінки про свої материнські функції, знання про психофізіологічні особливості під час вагітності, знання про пологи та особливості виховання та розвитку дитини, уявлення про деякі операції спілкування та взаємодії з і догляд за дитиною, знання грудного вигодовування. Жінка повинна знати про зміни, які відбуваються в її організмі під час вагітності, як фізіологічні, так і психологічні, для правильного перебігу вагітності, щоб сама майбутня мама

відчувала себе емоційно комфортно. Жінка повинна мати достатні знання про пологи. Вона повинна бути підготовлена до пологів як фізично, так і морально. Знання про те, як проходять пологи, додає їй впевненості.

Велике значення мають знання майбутньої матері про психічний і фізичний розвиток дитини. За словами Пилипової Г.Г., все частіше напередодні народження дитини батьки не інформуються про елементарні особливості її розвитку та свої функції у догляді та спілкуванні з нею[31]. Жінка повинна володіти інформацією про догляд за дитиною, годування, спілкування, охорону, фізичне виховання дитини (гімнастичні вправи, правильний гігієнічний режим і правила, рухливі ігри, вплив сил природи на дитину), а також використовувані засоби навчання. батьками.

Специфіка діяльності по догляду полягає, крім її інструментальної сторони, у стилі виконання, що відповідає фізичним особливостям дитини – насамперед силі дотику, положенню руки при утриманні, пальців при дотику до дитини тощо. найкраще забезпечується м'якими та ніжними рухами. Важливу роль відіграє спілкування з дитиною. Дослідження показали, що саме спілкування з дорослими визначає внутрішній план дій дитини (А. В. Болбочану, Г. І. Капчелія), сферу її емоційних переживань (С. Ю. Мещерякова, А. І. Сорокіна), пізнавальну діяльність дітей (Смирнова) Е.І.), довільність і воля (Капчелія Г.І.), самооцінка і самосвідомість (Авдєєва Н.М.), спілкування з однолітками (Галігузова Л.М.) [6, 14, 20, 27, 1, 10]

Комп'ютерний аналіз мови, зверненої до дитини, показав, наскільки важлива інтонація в діалозі з дитиною. Велике значення має і міміка матері під час емоційного спілкування. Емоції матері дозволяють дитині опинитися в різних ситуаціях. На ранніх етапах розвитку дитини спілкування відіграє подвійну роль. З одного боку, це необхідна умова розвитку мови, з іншого – дає багато можливостей для розвитку та автоматизації базових інтеграційних процесів. За відсутності таких повноважень мовленнєвий і розумовий розвиток дитини в цілому знаходяться під загрозою.[25]

Виконання материнських функцій має величезний вплив на психічний і фізичний розвиток дитини. Повне позбавлення дитини материнських функцій, що забезпечують появу всіх базових структур (розвиток дитини як людини, виникнення і розвиток потреби в спілкуванні, побудова робочої моделі світу, поведінка прихильності) призведе до тяжких наслідків. Навіть незначне порушення позначається на розвитку дитини.[33]

Тому жінка повинна знати функції матері. Материнство тісно пов'язане з процесом виховання, передачі підростаючому поколінню соціально цінних зразків поведінки. Більшість сімей стикаються з проблемами. Однією з причин батьки називають відсутність педагогічного досвіду та знань. Батьки, не маючи достатніх знань про вік дитини та її індивідуальні особливості, її розвиток, найчастіше проводять виховання наосліп.[15]

Тому кожна майбутня мама повинна серйозно підходити до питання виховання дитини, знати основи виховного процесу. Блок соціально-особистісної готовності до материнства включає сформованість гендерної ідентичності жінки, ставлення до стилю виховання дитини, уявлень про важливі для розвитку дитини риси особистості матері, позитивне сприйняття власної батьківської ролі, усвідомлення відповідальності за розвиток дитини та її материнську позицію, готовність долати труднощі тощо «Язана з народженням і вихованням дитини.

Жінка приймає нову соціальну роль – роль матері. З'явився новий соціальний статус жінки. Однією зі складових цього блоку є ставлення до стратегії виховання дитини. Велике значення має те, як жінка планує доглядати за дитиною (чи дотримуватися суворого режиму, чи давати соску чи тримати, чи намагатися привчати до самостійності); якими принципами керуватися у вихованні дитини; які цілі він ставить перед собою, виховуючи дитину.[20]

Виховувати дітей у наш час стає проблематично. Його викладають у книгах і на екранах телевізорів, які представляють різні теорії освіти. Майбутня мама, маючи інформацію, викладену в цьому списку, повинна

вибрати свій стиль виховання. В. І. Гарбузов запропонував три типи неправильного виховання: відторгнення - завищена вимогливість або байдужість; гіперсоціалізація – підвищені вимоги до дитини без урахування індивідуальних особливостей; егоцентризм - дитина стає кумиром сім'ї. Усі ці стилі призводять до неврозу.[22] Розвиток дитини залежить від особистісних особливостей матері; діти як свідомо, так і несвідомо переймають у дорослих їх поведінку, звички, манери і риси характеру, як позитивні, так і негативні. Жінка повинна мати основні риси матері.

Є. О. Ісенін виділив дві групи цих ознак: риси, пов'язані зі стосунками з дитиною (Я - ТИ), серед яких вона виділяє: чутливість - увагу матері до вчинків дитини, її співпереживання всім думкам, почуттям та іншим проявам дитини. дитина. Сюди входять мотиваційні, когнітивні та результативні властивості батька як суб'єкта навчання. Всі ці риси розвиваються через відносини матері зі значущими для неї людьми (дитиною, чоловіком, рідними) відповідно до її індивідуальних особливостей. Особливості, пов'язані зі ставленням матері до навколишнього світу (Я - СВІТ). Особистісні якості матері відображаються на дитині.

Тому кожна майбутня мама повинна задуматися про виховання дитини, але спочатку виховувати себе. Батьки повинні усвідомлювати свою відповідальність за розвиток дитини. Спіркін А. Р. вважає, що відповідальність складається з кількох елементів: свободи волі, усвідомлення обов'язку, соціальних заходів впливу на суб'єкт у відповідь на його суспільно значущі дії. Горват Ф. вважає, що відповідальність походить від почуття любові. Відповідальність заснована на любові, вона розвивається з цього почуття і виникає завдяки материнській любові. Материнська любов нерозривно пов'язана з почуттям відповідальності за долю своїх дітей.

Мати, через свою любов до них, перш за все відповідає за дітей. Жінка несе повну відповідальність за своє бажання стати матір'ю. Вона вирішує проблему серйозного і відповідального вибору, який визначає все її подальше життя. На думку Ф. Горват, про справді відповідальне ставлення до

материнства можна говорити тоді, коли майбутня мама повністю усвідомлює його зміст з соціальної та особистісної точки зору, коли вона розуміє справжні проблеми, пов'язані з материнством, свідомо береться за їх вирішення, і належним чином готується до їх виконання.[29]

Тому належна підготовка до ролі батька включає позитивне бачення материнства. Є. В. Матвеева вважає, що перераховані компоненти можуть відображати ступінь готовності жінки до материнства і служити основою для прогнозування якості материнської позиції та подальшої материнської поведінки [19].

На рівень психологічної готовності до материнства впливають різні фактори, зокрема ступінь психофізіологічної зрілості. Від віку жінки залежать як психологічні, так і фізіологічні особливості, що впливають на готовність до материнства. Вчені стверджують, що вік 16-18 років не є сприятливим для народження дитини ні фізіологічно, ні психологічно. Так, В. С. Корсак – автор «Настільної книги для батьків» пише: «У жінки до 18 років часто виникають проблеми під час вагітності, вона може народитися недоношеною». [17, с. 8]

Наукою доведено, що прискорення темпів індивідуального розвитку, фізичної, інтелектуальної та соціальної зрілості, необхідних для народження та виховання дитини, не відбувається у 16-18 років. Чімаров В.М. каже, що першу дитину жінка повинна народити у віці від 19 до 28 років[34]. Кашапова С.О., вивчаючи психоемоційні та особистісні особливості вагітних дівчат 16-18 років, робить висновок, що цей вік характеризується недостатньою самооцінкою, внутрішньою конфліктністю та інфантильністю. Порівнюючи отримані результати з даними про розвиток материнської сфери у жінок репродуктивного віку, він звертає увагу на порушення становлення материнської сфери у вагітних дівчат старше 19 років[18].

Анна де Кервасдю пише, що в 18 років організм ще не сформований. Каже, що через несформовані тазові кістки можуть початися передчасні пологи. Дитина може народитися з вродженою потворністю.[2] У віці велике значення мають проблеми морального і соціального устрою. До таких

проблем відносяться: проблеми в сім'ї (наприклад, реакція батьків на ранню вагітність) і проблеми з навчанням, які молодій мамі доведеться припинити або зовсім відмовитися. В результаті їй буде важко знайти роботу і зайняти гідне становище в суспільстві. Це стосується і проблем особистого характеру. Дівчина відчуває загальний осуд, у неї падає самооцінка, вона віддаляється від оточуючих, стає самотньою, відчуває свою непотрібність. Є проблеми і з дитиною.

Дівчата 16-18 років внутрішньо розгублені, тому дівчина 16-18 років не готова до материнства. Рання вагітність небажана не тільки через медичний ризик для матері та дитини, а й через морально-соціальний клімат, який негативно впливає на подальший розвиток молодої мами та її малюка. У жінок 19-21 року організм повністю готовий до народження дитини. Але більшість дівчат цього віку наголошують на освіті, яка є основним мотивом для контролю народжуваності в цьому віці.[5]

Важливе місце займає процес навчання. Дівчата хочуть в майбутньому отримати гідну та престижну роботу з високою заробітною платою. Долбик-Воробей Т. А. У ході дослідження виявлено, що студентам властива сімейна неорганізованість, що призводить до послаблення почуття родинного обов'язку та сімейних традицій. У зв'язку з цим важливою проблемою стає народжуваність у молодих сім'ях. З найбільшими труднощами стикаються студентські сім'ї з дітьми, наприклад, поєднувати навчання з вирішенням проблем, пов'язаних з організацією сімейного життя та вихованням дітей[11].

Таким чином, період від 19 до 21 року також не є достатньо сприятливим для народження дитини в тому сенсі, що головною метою жінки на цьому етапі є отримання освіти. У віці від 21 до 23 років жінка закінчує навчання і думає про заміжжя, сім'ю, дітей і роботу. Робота займає далеко не останнє місце. Він має бути цікавим, з гідною зарплатою. Крім того, жінки вважають, що потрібен час, щоб звикнути до нового робочого місця, досягнення певної стабільності у професійній діяльності.

проти Корсак зазначає, що молоде подружжя віком від 20 до 22 років перебуває у найкращій формі. Вони з усім справляються, вистачає енергії виростити здорову дитину, вагітність і пологи протікають без особливих ускладнень. Але більшості пар цього віку ще належить вирішити свої фінансові та житлові проблеми. Крім того, бажання зробити кар'єру, реалізувати свій потенціал може унеможливити виконання власних, батьківських і подружніх обов'язків[17].

Жінка 24-26 років визначена переважно професійно, тому готова створити сім'ю та народити дитину. За словами Корсак, ВС вважає, що найкращий вік жінки для народження першої дитини – 23-27 років. Після 35 років здатність до зачаття починає знижуватися, велика ймовірність народження дитини з вадами розвитку. Також вчені-медики вважають цей вік найбільш сприятливим для народження дитини. У жінок старше 29 років частота народження дітей із недостатньою вагою та передчасних пологів вища, оскільки після 29 років дієздатність жіночої репродуктивної системи знижується.

Крім того, віковий ценз у 26 років пояснюється тим, що, починаючи з 25 років, проявляється така закономірність: чим старша жінка, тим частіше вона відмовляється від народження дитини.[5] Тому вік від 24 до 26 років є найбільш сприятливим для того, щоб жінка стала матір'ю. Таким чином, жінки кожної вікової групи демонструють певні характеристики, які впливають на рівень їхньої готовності до материнства.

Метою нашого дослідження є вивчення ступеня психологічної готовності до материнства у жінок різного віку.

Об'єкти дослідження – жінки віком від 18 до 24 років.

Предметом дослідження є вивчення особливостей соціально-особистісної, когнітивно-операційної, потребностно-мотиваційної готовності до материнства, які є основними компонентами психологічної готовності до материнства.

Гіпотези дослідження: Найбільш морально підготовленими до материнства є жінки 22-24 років, оскільки вони завершили процес здобуття професійно-технічної освіти, визначилися з професійними та життєвими орієнтирами; Психічно найменш готові до материнства жінки 18-20 років, які займаються навчанням.

Завдання, які були вирішені для цього:

Розкрити визначення поняття «психологічна готовність до материнства» та визначити його основні складові;

підібрати методи та прийоми дослідження ступеня психологічної готовності жінки до материнства;

аналіз отриманих результатів досліджень рівня готовності до материнства жінок різних вікових груп.

Методом дослідження є опитувальник психологічної готовності до материнства. Опитування складається з 20 питань. У ньому містяться питання про сім'ю, в якій виросла жінка (повна - неповна, стосунки з матір'ю, братами і сестрами), якою вона хотіла б бачити свою майбутню сім'ю, про ставлення до материнства, як, на її думку, проявляється почуття материнства, як вона ставиться до материнства, як він оцінює підготовку до майбутнього батьківство, який оптимальний вік для народження дитини, про її здоров'я.

Опитувальник розроблений Г. І. Григорян і взятий з монографії Р. В. Овчарова і М. А. Мягкова «Материнство в неповній сім'ї». У дослідженні взяли участь 22 жінки віком від 18 до 24 років. % респондентів навчаються в технікумі, 68% у ЗВО, 18% працюють. % респондентів проживають спільно, 23% перебувають у шлюбі, 23% проживають з батьками, 23% проживають окремо. % респондентів виросли в неповній сім'ї. % респондентів були там єдиними дітьми.

2.2 Аналіз психологічної готовності до ролі матері

Нами було проведено аналіз та розраховано процентні дані анкетування. В результаті проведеного дослідження було отримано такі результати. На питання про те, якою б ви хотіли бачити свою майбутню родину, всі піддослідні відповіли - нуклеарна. 29% жінок хотіли б мати двох дітей, 28% хотіли б мати одну дитину, 27% хотіли б мати трьох дітей. % піддослідних мали досвід турботи про дітей, виховання молодших у ній. На питання про те, що потрібно знати для підготовки до майбутнього батьківства, були отримані наступні відповіді:

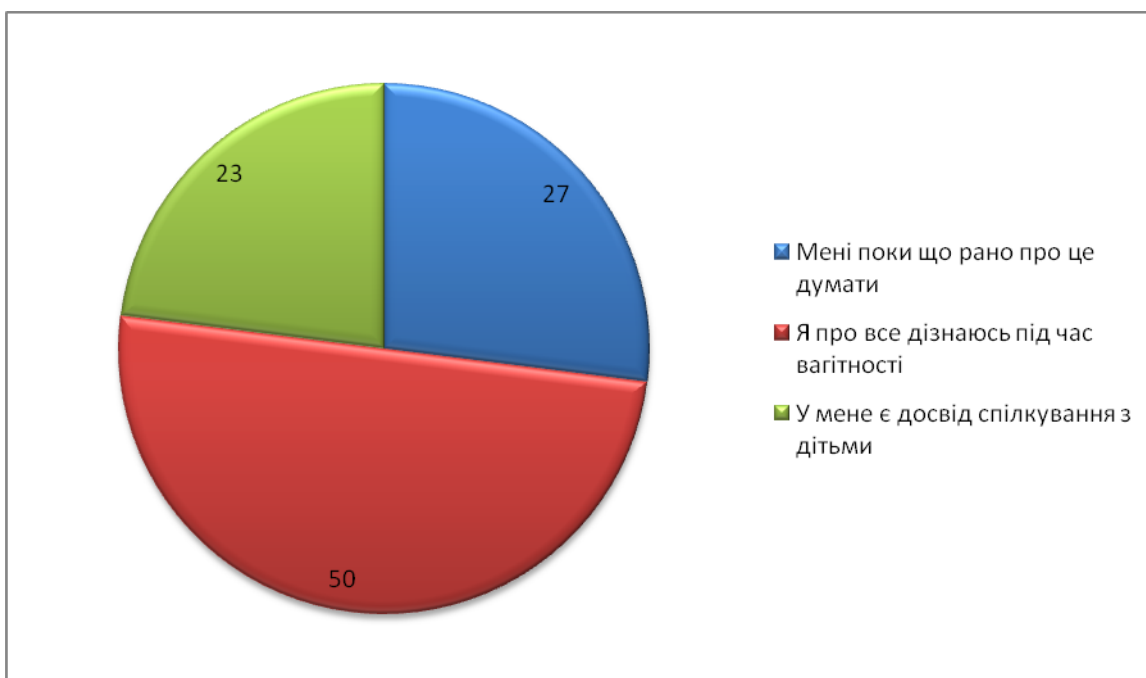

Рис. 2.1. Відповіді жінок віком 18-21 року на запитання «Що потрібно знати для підготовки до майбутнього материнства?»

Більшість жінок цього віку не знають, що потрібно знати для підготовки до батьківства.

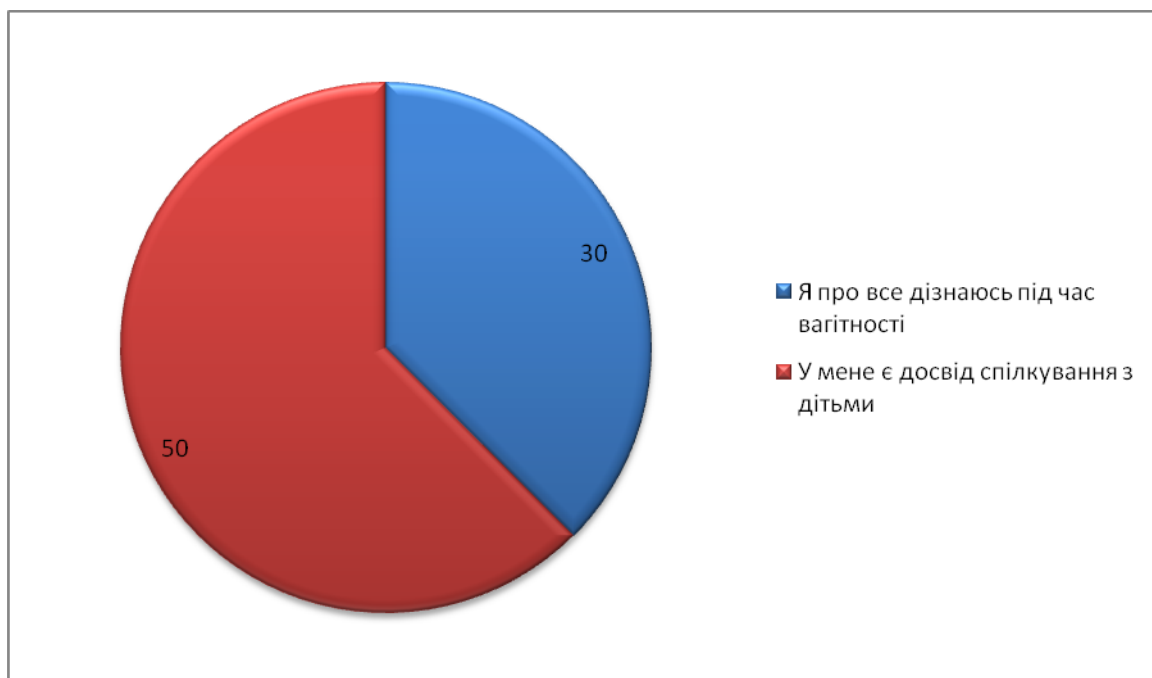

Рис.2.2. Відповіді жінок віком 22-24 років на запитання «Що потрібно знати для підготовки до майбутнього материнства?»

Більшість жінок у цьому віці мали досвід спілкування з молодшими дітьми та мають інформацію про догляд за ними. На думку жінок, почуття материнства проявляється у наступному:

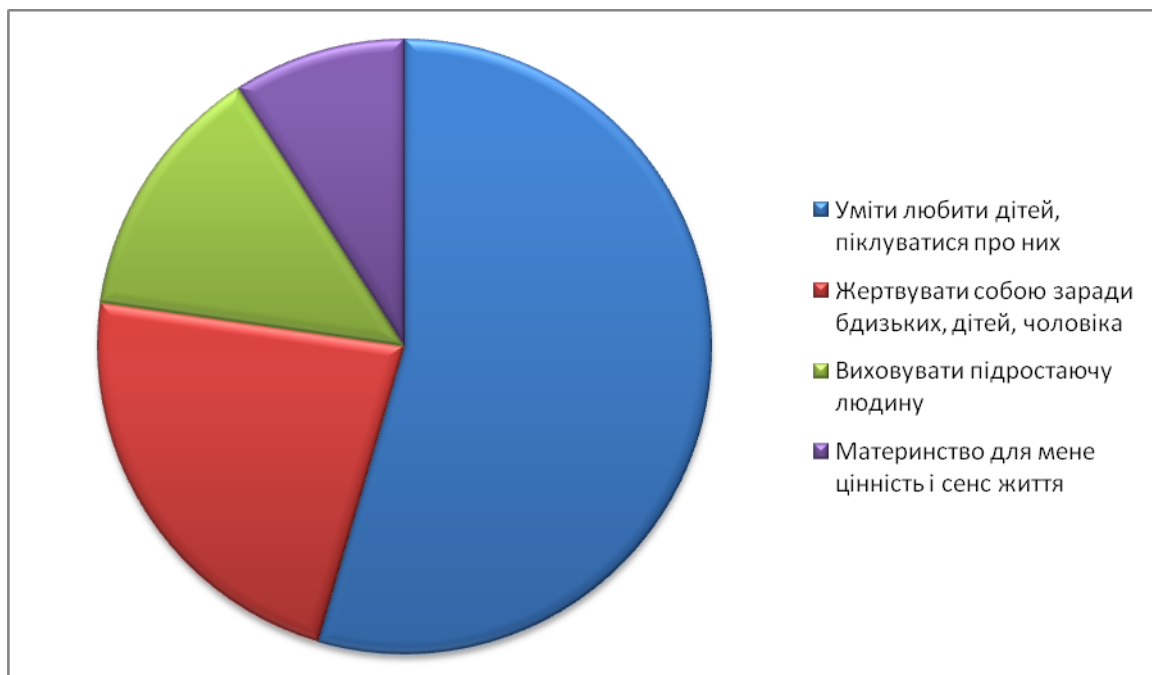

Рис.2.3. Відповіді жінок віком 18-21 року питанням «У чому виявляється почуття материнства?»

Для більшості жінок віком від 18 до 21 року материнство проявляється в умінні любити дітей і піклуватися про них і жертвувати собою заради близьких.

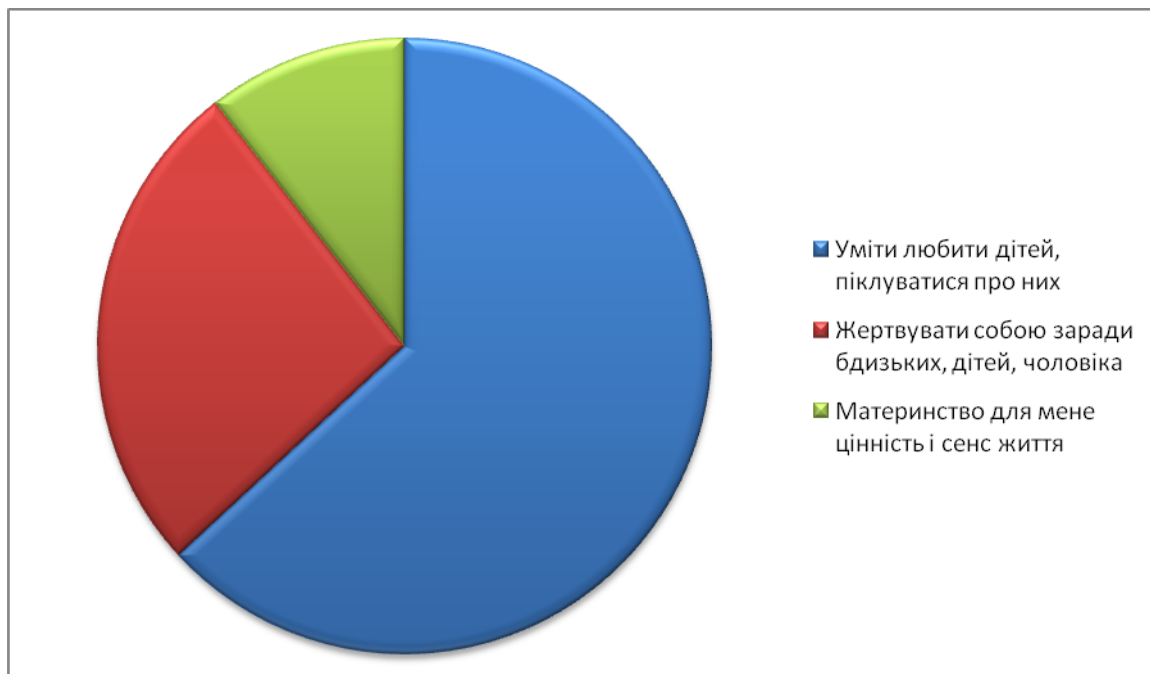

Рис. 2.4. Відповіді жінок віком 22-24 років питанням «У чому проявляється почуття материнства?»

Жінки від 22-24 років відповідають, що материнство для них цінність і сенс життя і так само проявляється в умінні любити дітей і жертвувати заради них. На запитання: "Як ви ставитеся до материнства?" були отримані такі результати:

Рис.2.5. Відповіді жінок віком 18-21 року питанням «Моє ставлення до материнства?»

Жінки у цьому віці здебільшого кажуть, що мають уявлення про материнство, але до ролі матері поки що не готові. Жінки вважають материнство цінністю, вони хочуть одружитися і створити свою сім'ю. На запитання: «Чи заходить у вас розмова про материнство під час спілкування з родичами?» жінки дали такі відповіді:

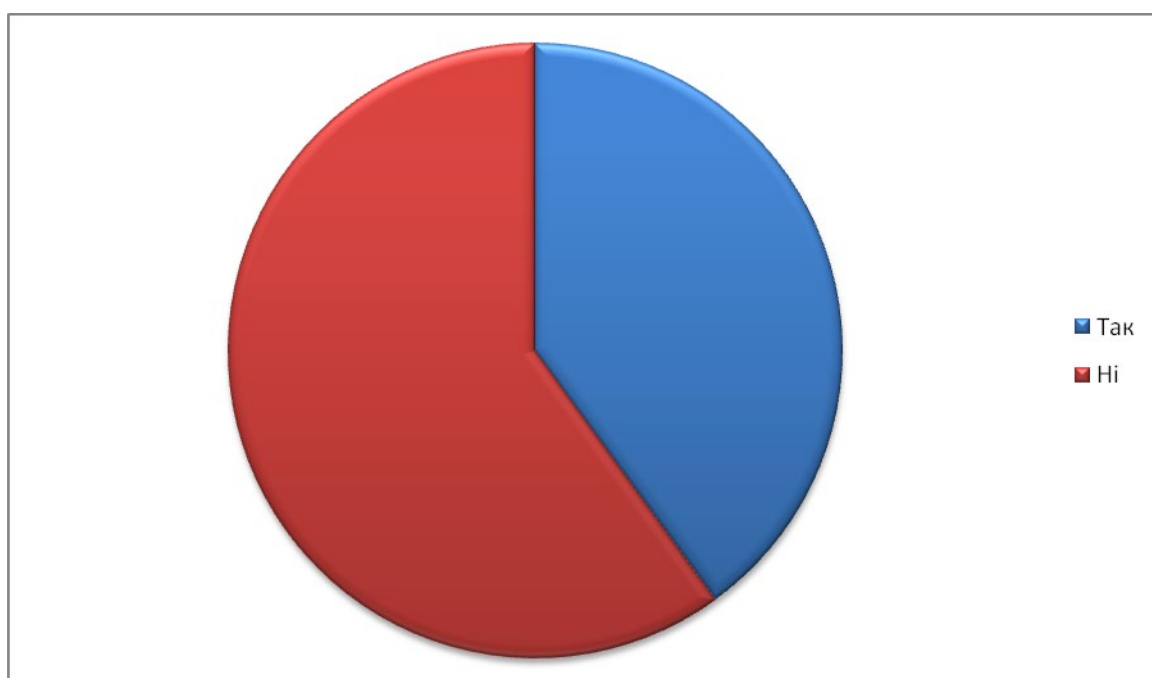

Рис.2.6. Відповіді жінок у віці 18-21 року на запитання: «Чи заходить у вас розмова про материнство під час спілкування з родичами?»

У цьому віці тема материнства практично не торкається.

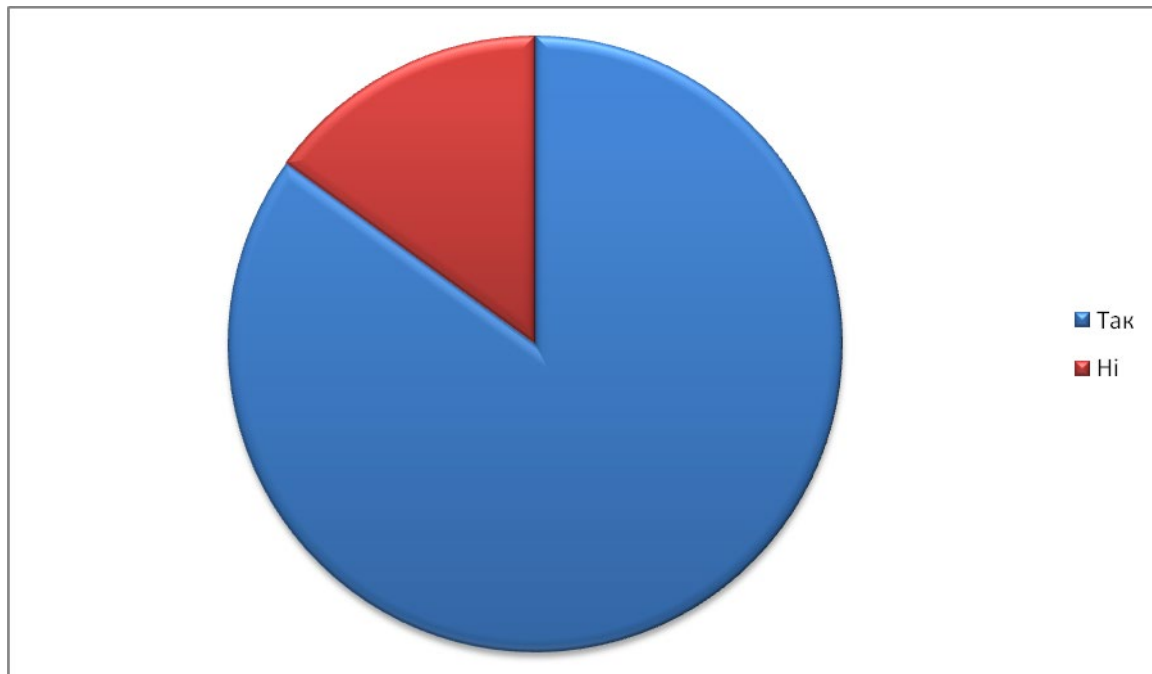

Рис.2.7. Відповіді жінок у віці 22-24 років на запитання: «Чи заходить у вас розмова про материнство під час спілкування з родичами?»

Жінки під час спілкування з родичами торкаються теми материнства. Характеризуючи стосунки з матір'ю 40% жінок відповіли: кохання, дружба, довіра; 33% відповіли: кохання, недостатня довіра; 18% відповіли: дружба, довіра, але часті сварки; 9% відповіли: складні, неоднозначні сварки. Усі випробувані не схвально ставляться до ранньої вагітності. % жінок вважають, що оптимальний вік народження дитини 25-30 років.

Інші вважають оптимальним вік 20-25 років. На запитання: "Як ви оцінюєте підготовку до майбутнього материнства в сім'ї?" були надані такі відповіді: % піддослідних оцінюють підготовку до материнства у ній задовільно. Інші оцінюють її добре. На запитання: "Як ви оцінюєте підготовку до майбутнього материнства у навчальному процесі?" 36% жінок відповіли задовільно, інша частина оцінює її добре. Таким чином, ми можемо зробити

висновок про те, що з віком жінка починає замислюватись про материнство, вважає його цінністю. Вона хоче вийти заміж, створити сім'ю та народити дитину. У материнстві вона починає бачити зміст свого життя. У 18-20 років більшість дівчат орієнтовано процес отримання освіти, щоб у майбутньому бути успішними у роботі. Жінки віком 22-24 років краще підготовлені до материнства, ніж у віці 18-21 року.

ВИСНОВКИ

На початку роботи ми зазначали, що метою даного дослідження є вивчення психологічної готовності до материнства жінок 18-24 років.

Передбачається, що жінки у віці 22-24 роки краще підготовлені до материнства та ролі матері, оскільки в цей період завершується процес здобуття професійної підготовки та визначення з роботою. Жінка ставить нові цілі, до прикладу, вийти заміж, створити сім'ю, народити дитину. Діти стають її сенсом життя. Більшість вчених і лікарів відзначають, що цей вік є сприятливим для народження дитини. Жінки у віці 18-21 рік менш підготовлені до ролі матері, зокрема й тому, що вони не завершили професійне навчання.

Опрацювавши ряд літератури та наукових публікацій, ми приходимо до висновку, що психологічна готовність до материнства - це аспект рольової самореалізації жінки. Це стан налаштування жінки на те, щоб усвідомлено прийняти рішення стати матір'ю (народити, виховати дитину, допомогти самореалізуватися). Вона повинна бути готова свідомо прийняти материнські функції. Готовність до материнства формується протягом життя.

На її виховання виливають як біологічні, так і соціальні чинники, оскільки в основі готовності до материнства лежить, з одного боку, інстинкт продовження роду, з іншого боку, воно постає як особисте виховання, яке відображає весь попередній досвід її стосунків з батьками, однолітками, чоловіком та іншими людьми.

Згідно проведеного нашого дослідження ми прийшли до висновку, що жінки кожної вікової групи мають певні особливості, які впливають на рівень психологічної готовності до материнства. За допомогою валідних методик ми одержали емпіричні дані щодо готовності до материнства молодих українських жінок віком 18 до 24 років. Аналізуючи результати досліджень, можна сказати, що обидві вікові категорії респондентів мають виражені почуття материнства. Хоча більшість дівчат у віні 18-21 років ще не готові дати відповіді на поставлені запитання опитувальника, оскільки розуміють, що материнство вимагає великої відповідальності та матеріальних умов. Однак респонденти іншої вікової категорії відповіли, що материнство проявляється у вмінні любити дітей і жертвувати собою на благо родини. На їхню думку, материнство є великою, загальнолюдською культурною цінністю. На їхню думку, материнство є великою, загальнолюдською культурною цінністю.

Таким чином нам вдалося встановити закономірність: чим старша жінка, тим більше вона готова до материнства.

Народження дитини багато в чому змінить звичайне життя жінки, тому вона повинна бути готова до змін.

Отже, ми досягли своєї мети дослідження, виконати поставлені завдання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова С. Ю. Підліткове материнство: демографічний аспект проблеми : монографія. Київ : Сочінський М. М., 2016. 184 с.
2. Алексєєнко Т. Ф. Педагогічні проблеми молодшої сім'ї : навчальний посібник Київ: ІЗМН, 1997. 96 с.
3. Астахова В. М., Пузь І. В. Пренатальна і перинатальна психологія Жіночий лікар. 2011. № 1. С. 41–42.
<http://new.zl.com.ua/upload/journals/33/block33site10.pdf>
4. Баженова О. В., Баз Л. Л., Копил О. А. «Готовність до материнства: виділення факторів, умов психологічного ризику для майбутнього розвитку дитини» // Сінапс, 2003. № 4.
5. Барановська Т. І. «Розвиток базових якостей матері і психічний розвиток немовляти у віці 3-4 і 7-8 місяців (лонгитюдне дослідження)». 2000. 27 с
6. Біла, І. М. Перцептогенезис у пренатальний період розвитку. Практична психологія та соціальна робота, 2012. № 7. С. 48-53.
7. Блинова О. Є. Соціальні стереотипи та ідентичність: особливості взаємозв'язку. Проблеми політичної психології. 2014. Вип. 1 (15). С. 238–246.
8. Божук О. А. Материнство як особливий прояв нужди та потребнісномотиваційної сфери особистості жінки. Архів психіатрії, 2013. Т. 19. № 1 С. 120-123. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apsuh_2013_19_1_29.pdf

9. Братусь І., Гулевська-Черниш А., Лях Т. Формування навичок усвідомленого батьківства та ранній розвиток дитини: методичні матеріали // Практична психологія та соціальна робота. 2002. № 5. С. 36-49.
10. Брехман Г. І. «Шляхи багаторівневого взаємодії матері та її ненародженої дитини» // Перинатальна психологія і медицина. Ч.1. Іваново, 2001. 164 – 179 с.
11. Брутман В. І. «Формування прихильності матері до дитини в період вагітності» // «Питання психології». 2001. № 7. 38-47с.
12. Брутман В. І., Філіппова Г. Г., Хамітова І. Ю. «Динаміка психологічного стану жінок під час вагітності та після пологів» // Зап. психол. 2002. №1. 68 с.
13. Булатевич Н. М. Пренатальна психологія та психологія батьківства: методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 40 с.
14. Булатевич Н. М. Психічне життя до народження: розвиток та виховання сенсорної сфери. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Том XI. Соціальна психологія. Вип. 6. Книга I. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 502 с. С. 93-101.
15. Васютинський В. О. Інтеракційна психологія влади: монографія. Київ: КСУ, 2005. 492 с.
16. Волков В. Г., Садкова Ю. С., Шабаліна М. В. «Індивідуальнопсихологічні особливості вагітних з загрозою викидня» // «Матеріали науково-практичної конференції». Кіров.: НДІ гематології і переливання крові, 1995. 74-75 с.
17. Гасюк М. Б., Шевчук Г. С., Іщук О. Ю. Психологічні особливості емоційного стану вагітної жінки у першому триместрі вагітності (виношування першої дитини) // Збірник наукових праць: філософія,

- соціологія, психологія. Івано-Франківськ: ВЦВ ЦІТ, 2006. Вип. 11. Ч. 2. С. 118–124.
18. Гасюк М. Б., Шевчук Г. С., Іщук О. Ю. Психологічні особливості емоційного стану вагітної жінки у першому триместрі вагітності (виношування першої дитини) // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. Івано-Франківськ: ВЦВ ЦІТ, 2006. Вип. 11. Ч. 2. С. 118–124.
19. Гасюк М. Врахування вікових особливостей породіль при наданні консультаційної допомоги психологом у перинатальному закладі // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Випуск 41. Серія: психологічні науки: Збірник наукових праць у 2-х т. Чернігів: ЧОПУ, 2006. Вип. 41. Т. 1. С. 53–56
20. Гасюк М. Врахування вікових особливостей породіль при наданні консультаційної допомоги психологом у перинатальному закладі // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Випуск 41. Серія: психологічні науки: Збірник наукових праць у 2-х т. Чернігів: ЧОПУ, 2006. Вип. 41. Т. 1. С. 53–56.
21. Гасюк М. Перспективи розвитку психології вагітності // Особистість у розбудові відкритого демократичного суспільства в Україні. Збірник матеріалів Другої міжнародної науково-практичної конференції. Дрогобич: “Коло”, 2005. С. 301–302.
22. Гасюк М. Перспективи розвитку психології вагітності Особистість у розбудові відкритого демократичного суспільства в Україні. Збірник матеріалів Другої міжнародної науково-практичної конференції. Дрогобич: “Коло”, 2005. С. 301–302.
23. Гасюк М., Іщук О., Шевчук Г. Використання психомалюнку для психологічної підготовки вагітної жінки до пологів (30–40 тижні вагітності) // Психологія і суспільство. 2006. № 3. С. 140–148.

24. Гасюк М., Іщук О., Шевчук Г. Використання психомалюнку для психологічної підготовки вагітної жінки до пологів (30–40 тижні вагітності) Психологія і суспільство. 2006. № 3. С. 140–148.
25. Гасюк М., Шевчук Г. Вагітність як нормативна криза особистості жінки // Особистість у розбудові відкритого демократичного суспільства в Україні. Збірник матеріалів Другої міжнародної науково-практичної конференції. Дрогобич: “Коло”, 2005. С. 132–133.
26. Гасюк М., Шевчук Г. Вагітність як нормативна криза особистості жінки Особистість у розбудові відкритого демократичного суспільства в Україні. Збірник матеріалів Другої міжнародної науково-практичної конференції. Дрогобич: “Коло”, 2005. С. 132–133
27. Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерна психологія: навчальний посібник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 308 с.
28. Говорун Т. В., Кравець В. П., Кікінежді О. М., Кізь О. Б. Гендерні аспекти усвідомленого батьківства : навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2004. 144 с.
29. Горлинський В. В. Філософія безпеки і сталого людського розвитку: ціннісний вимір: монографія. Київ : ПАРАПАН, 2011. 378 с.
30. Гошовська Д.Т. Перинатальна психологія і психологічний супровід материнства. Луцьк: Вежа, 2015. 172с.
31. Гроф С. Психологія майбутнього: уроки з сучасних досліджень свідомості. Львів: Афіша, 2015. 238 с
32. Дегтяренко Т. В., Буряк М. Г. Психофізіологічні аспекти феноменології материнства. Інтегративна антропологія: міжнародний медико-філософський журнал ОДМУ. Одеса, 2016. № 1. С. 69-73.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ia_2016_1_16
33. Доній В. М., Несен Г. М., Сохань Л. В., Єрмаков І. Г. Життєві кризи особистості: науково-методичний посібник. У 2 т. Т. 2. Київ: ІЗМН, 1998. 568 с.

34. Кирилова Д. С. Психологічна готовність до материнства в структурі життєвих смислів жінки: теоретико-методологічний аналіз Психологія: реальність і перспективи: зб. наук. пр. Рівненський державний гуманітарний університет. Рівне, 2017. Вип. 8. С. 101-104.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2017_8_25
35. Кисельова О. Гендерна політика Європейського Союзу в Україні. 2018.
URL: https://ua.boell.org/sites/default/files/lsi_gender_analyse_ukr.pdf
(дата звернення: 20.05.2020).
36. Кікінежді О. М., Василькевич Я. З. Психологічна безпека особистості в контексті егалітарно-освітньої парадигми. Психологічна безпека особистості у змінному світі: міжнародна колективна монографія / за заг. ред. І. В. Волженцевої. Переяслав-Хмельницький: Домбровська Я., 2019. С. 287–304.
37. Комаровська В. Л. Особливості економічної свідомості студентів вищих навчальних закладів: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.10. Київ, 2006. 291 с.
38. Корнієнко О. В. Індивідуально-психологічна діагностика при розробці програм збереження здоров'я жінок (на матеріалах кризового періоду). Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук. Київ. 1994. 26 с.
39. Кравець В. П. Підготовка учнівської молоді до сімейного життя в зарубіжній школі та педагогіці: історія та сучасність: монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. 256 с.
40. Кравець В. П. Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді. Київ: Київська правда, 2000. 688 с.
41. Марценюк Т. Кращі практики забезпечення гендерної рівності на роботі: міжнародний досвід і Україна. Я: гендерний журнал. 2014. № 36. С. 16–21.
42. Нероба М. В. Материнство як психологічний феномен Педагогічний процес: теорія і практика: зб. наук. пр. Київ. ун-ту ім. Бориса Грінченка,

- Благод. фонд ім. Антона Макаренка. Київ, 2015. Вип. 3/4. С. 90-93.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2015_3-4_21
43. Пасічник І. Сучасні шляхи профілактики жорстокого поводження з дитиною впродовж пренатального періоду. Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей. 2014. С. 701–703.
 44. Перун М. Б. Типологія емоційного ставлення жінок до материнства Практична психологія та соціальна робота. 2011. № 6. С. 11-16
 45. Перун М. Б. Типологія материнської ідентичності жінок на ранньому етапі материнства: дис.... канд. психол. наук: 19.00.01. Львів, 2016. 249 с.
 46. Постоного В. Г. Консультування сім'ї: методичні поради для консультування батьків. Київ: ДЦССМ, 2003. 303 с.
 47. Проскурняк О. П. Чинники та етапи становлення материнства Практична психологія та соціальна робота. 2007. № 3. С. 13-16.
 48. Психологія національної безпеки і благополуччя особистості: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 26–27 квітня 2018 р.) / упорядник М. Й. Варій; Національний університет «Львівська політехніка». Львів: «СПОЛОМ», 2018. 242 с.
 49. Психологія сім'ї: навчальний посібник / За заг. ред. В. М. Поліщука ; 2-е вид., доп. Суми: Університетська книга, 2009. 282 с.
 50. Результати ініціативи «Університет, дружній до сім'ї» та досвід реалізації гендерної політики українських університетів: навчальний посібник / За заг. ред. Н. Д. Світайло. Суми: Видавництво РА «Хорошие люди», 2015. 129 с.
 51. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В. Зародження психіки дитини у пренатальному періоді // Вікова психологія: навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. Київ: ЦУЛ, 2012. С. 86–100.
 52. Скорик М. Гендерна дискримінація у доступі до праці й послуг: оцінка стану впровадження Україною антидискримінаційних Директив Ради

- ЄС. Аналітичне дослідження. Київ: Бюро соціальних та політичних розробок, 2017. 78 с.
53. Соціально-психологічне забезпечення економічної соціалізації молоді: монографія / За ред. Н. М. Дембицької. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2018. 346 с.
54. Соціально-психологічні закономірності становлення економічної культури молоді: монографія / За заг. ред. В. В. Москаленко. Київ: Педагогічна думка, 2015. 405 с.
55. Становище сімей в Україні (за підсумками 2000-2009 років): Щорічна державна доповідь Президентові України, Верховній раді України, Кабінету міністрів України про становище сімей та стан реалізації державної сімейної політики / Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, Державний інститут розвитку сім'ї та молоді. Київ, 2011. 224 с.
56. Сухомлинский В. Родительская педагогика.
[URL:http://loveread.ec/read_book.php?id=60613&p=30](http://loveread.ec/read_book.php?id=60613&p=30)
57. Татенко В. О. Соціальна психологія впливу: монографія. Київ: Міленіум, 2008. 216 с.
58. Титаренко Т. М. Життєві домагання особистості у гендерному контексті. Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. Київ, 2003. Т. V. Ч. 6. С. 276–281.
59. Чепелева Н. Криза материнських уявлень жінок після народження дитини як наслідок їх ідеалізації. *Pedagogy and Psychology*. VIII (91), Issue 227, 2020 May.
60. Черба В., Ромашко І. Гендерна нерівність на ринку праці України. Ефективна економіка. 2016. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_5_40 (дата звернення: 20.05.2020).
61. Шлюб, сім'я та дітородні орієнтації в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку. Київ: ТОВ «Основа-Принт», 2009. С. 74–82.

62. Яблонська Т. М. Розвиток ідентичності дитини в системі сімейних взаємин: монографія. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. 444с.
63. Berger R. Why Financial Literacy in Higher Education is a Top Future – Ready Skill. Forbes. 2019. July 24. URL: <https://www.forbes.com/sites/rodberger/2019/07/24/why-financial-literacy-in-higher-education-is-a-top-future-ready-skill/#7adbba761767> (date of access: 20.05.2020).
64. Council of Europe Gender Equality Strategy 2018–2023. Strasbourg: Council of Europe, 2018. URL: <https://rm.coe.int/strategy-en-2018-2023/16807b58eb> (date of access: 20.05.2020).
65. Ed. By Evertz K., Janus L., Linder R. Handbook of Prenatal and Perinatal Psychology: Integrating Research and Practice. Springer International Publishing, 2020.
66. Kikinezhdi O. M., Vasylykevych Ya. Z. The problem of personal self-realization of Ukrainian youth in European integration: gender aspect. Advanced trends of the modern development of psychology and pedagogy in European countries: collective monograph. Riga: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2019. P. 184–201.
67. Klamut R. Kwestionariusz Postaw Zyciowych KPZ. Warszawa: Pracownia testow psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, 2009. 103 s.
68. Matějček Zdeněk. Діти від небажаної вагітності. Любек: Hansisches Verl. Kontor Scheffler, 1994.